

Ta lendab mesipuu poole...

Muusikaleht

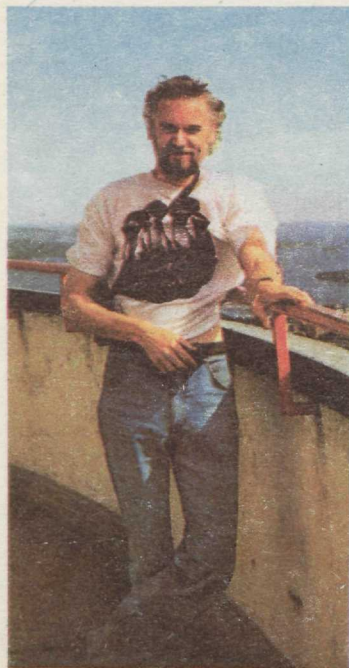
November
1993
17/18

Hind 3.00

Eri Klas jutustab (lk. 21 - 23)

50.-ndal sünnipäeval tööhoos

MATI KÄRMASE nimi ei vaja vist erilist tutvustamist.

Oli 1964. aasta, kui ta pärast Tallinna Konservatooriumi lõpetamist asus tööle ERSO-sse, kus ta teise viiuli viimasest puldist tõusis 1975. aastaks meie rahvusorkestri kontsertmeistriks, töötades sellel kohal 1991. aastani.

Praegu on M.K. kolmandat hooaega Kuopio Linnaorkestri n.ö. kolmas mees.

(Vt. lk. 3—4)

Veel numbris

Neeme Järvi teatab
Detroidist

3 eesti dirigenti
EUROMUSICALEI

Uus hooaeg
Eesti Kontserdis

„Tallinn“ pooldunud

Muusika TV-s ja
raadios

Jazzkaar '93

Hõimupäevad

Kanada muusika
päevad

Põhjamaade
rahvapillid

Muredest

Meenutusi
A. Oidist

Muusiku
jonn

„Hajameelne
Mozart“ oksjonil

Uut muusikutele
Rahvusraamatukogus

jne.

KUUM VEERG

Sirje Kuusk!
Neeme Järvi

Minu faksi
FAX

DETROIDISTI

Aasta... mis on ühe päeva, mida oleks pidanud nimelt Straussi-ajast

NYJD '93

* **ALGAB SUUREJOONELISE MULTIMEEDIA-SHOW'GA „GOOTI KOLMNURK“ VANALINNAS**, mis kostab ja paistab üle kogu kesklinna. Seehulgas P. Vähi, E.-S. Tüüri ja L. Sumera ühine live-elektrooniline teos, mille esitavad heliloojad ise koos instrumentaalansambliga.

* **KÜLALISESINEJATE SEAS ON:**

- maailmakuulus meditatiivset ülemhelimuusikat laulev ansambel „David Hykes & The Harmonic Choir“ (PARIIS),
- halastamatut urbanistlikku postminimalismi viljeldes Euroopa üheks nõutavamaks nüüdismuusikaansamblik tõusnud „The Icebreaker“ (LONDON),
- omanäolisemaid uustulnukaid rahvusvahelisel avangardilaval, ansambel „Ugly Culture“ (KÖLN),
- ansambel „Basso Bongo“ (USA), mille eesotsas on maailma parim uue muusika kontrabassimängija **ROBERT BLACK**,
- Euroopa tuntumaid uue muusika ansambleid „Contrechamps“ (ŠVEITS),
- avangardiklassik, helilooja ja instrumentallatsiooinovaator **Alvin Lucier (USA)**,
- teeneka „muusikalise dissidendi“ **ALEKSEI LJUBIMOVI trio (MOSKVA—PARIIS)**.

* **EESTI MUUSIKALE PÜHENDATUD KONTSERDID SISALDAVAD LEPO SUMERA, ERKKI-SVEN TÕURI, RENÉ EESPERE, RAIMO KANGRO** ja veel viie Eesti helilooja (**JAAN RÄÄTS, TOIVO TULEV, RAUNO REMME, MARI VIHMAND, MART JAANSON**) teoste esiettekandeid, kusjuures Sumera ja Tüür valmistavad ette ulatuslikke teoseid „Hortus Musicusele“ ja elektroonikale, mis on uus sõna mujalgi kui Eestis.

* **FESTIVALIPROGRAMMI KUULUVAD ühe kuulsama nüüdiskomponisti MAURICIO KAGELI (Saksamaa) muusikafilmi programme, maailma suurima elektronmuusika-konkursi (toimub Prantsusmaal Bourges) võidutööde lindikontsert, öökontsert Pühale Celiliale (B. Britten 80), Tallinna Klaveriduo, duo MEAD/Montague ning NYJD ENSEMBLE kontserdid.**

Kui eelmistel NYJD-festivalidel püüti elektroonilist muusikat siduda akustilisega, siis TÄNAVUSEL ON RASKUSPUNKT KUJUTAVA KUNSTI JA MUUSIKA SIDUMISEL (installatsioonid, multimeediad). Järgmisel NYJD-il püütakse keskenduda vokaalmuusikale ja kaasaegsele kammerooperile.

TV muusikasaadete muutuvast palgest

Ma ei tea, kui suur on „Muusikalehe“ lugejaskond ja kui paljud lugejatest jälgivad ETV muusikasaateid. Muusikainimesed rahuldavad oma muusikavajadusi pigem elavat muusikat või häid helisalvestusi nautides. On kaheldud, kas süvamuusikat televisiooni kaudu üldse maksab edastada. Arvan siiski, et ilma hea muusikata oleks üks teleprogramm üksluine ja igav. Sel ja paljudel muudelgi põhjustel valmib ETV-s kuus umbkaudu 5 tundi muusikasaateid.

Muusikasaadete (või üldse saadete) tegemise võimalikkusest praeguses ETV-s võiks muidugi kirjutada meeltliigutava loo. Alustades rahast, mida ei ole, professionaalsetest muusikarežissööridest, kes nüüd töötavad mujal, ja lõpetades tehnikaga, mis muusikasaadete tegemiseks — eriti heli salvestamiseks — on peaaegu kõlbmatu. See olukord laheneb lähitulevikus niikuinii — kas lõpliku laialilagunemise või paranemise poole. Loodetavasti ei lõpe rahvusteleviiooni kui kultuurifenomeni areng aastaga 1993. Usun, et riigivõim saab lähemal ajal aru, et rahvusteleviioon ja kommertsteleviioon ajavad erinevat asja ja täidavad erinevaid ülesandeid — üks teenib rahvast, teine raha. Ja teeb vastavad, ühe ja teise tegevusvaldkondi reguleerivad otsused.

Tänavuse hooaja muusikaprogrammi kavandades tuli küll tõeada, et maailm meie ümber on kardinaalselt muutunud ja palgast nihutanud nii vaataja vajadused kui ETV võimalused neile huvitavat programmi pakkuda. Nüüd, kus igal asjal on hind — ka kontserdil, teatrietendusel, muusikateosel, näitlejatööl, millel tahes — ja kui seda hind võib ka üles kruvida, osutub tihti tuleb minna odavamate valikute teed ja mõnikord ei ole see isegi halb. Kui koduteatri muusikali-salvestus maksab samapalju kui kaks maailmakuulsate solistidega ooperit, tuleb koduteatril ära öelda ja paigutada arhiivi lubatud 3 minutit. Kui tulevastaastane juubelilaulupidu kuulutatakse „tulundusürituseks“ ja mõni jõukas telekompanii pakub üle ülekande- ja salvestusõigused, hakkab mänguregleid määrama raha. Salvestusvaideldi laulupeokomisjonis, kas üldse on kasulik pidu televisioonis näidata, las rahvas ostab piletid ja tuleb lauluväljakule.

(Järg 24. lk.-l)

Just viimasel hetkel enne „ML-i“ eelmise numbri materjalide trükkiminekut jõudis Detroidist meieni fax, kus täpselt kirjjas olid Neeme Järvi tänavuse töörohke suve kõik tööd-tegemised, hooaja avamise kontsertide ajad ja kavad nii Göteborgis kui Detroidis, s.o. mõlema tema põhiorkestri juures, lisaks veel esinemisplaanid aastavahetuseni välja.

Kuna leheruum oli selleks ajaks juba „üleni täis“ planeeritud, õnnestus sellesse „KUUMA VEERGU“ vaid osa faxi-materjalist „sisse trügida“ (muidugi järjekordse „kirbukirja“ hinnaga eelnevas loos!).

Kui Neeme Järvi oma „ML“ nr. 16-s ilmunud faxilõigu lõpetab kurva tõdemusega, et Chicago-kontsertide kavasse planeeritud Veljo Tormise Avamängu nr. 2 Eestist saadetud noodimaterjal oli niivõrd halb, et orkester keeldus seda mängimast („Halb noodimaterjal — see on Eesti muusika suur probleem praegu!?!“), siis „Muusikalehe“ üks suur probleem on lehe praeguse väikese formaadi tõttu tema väikene „materjali-mahutavus“ ühele leheküljele. Sellest siis tihti ka see „kirbukiri“ (et siiski rohkem informatsiooni püüda anda!), millega küll loodame tulevikus (juba uuest aastast?) hüvasti jätta (nagu ka lehe värvivaesuse ja trükitehnilise taseme mõningate puudujääkidega!).

NIISIIS TOOME TÄNASES LEHES ÄRA NEEME JÄRVI 10. OKTOOBRI DETROIDIST SAADETUD FAX-I TEISE POOLE, MIS EELMISESSE NUMBRISSE ENAM KUIDAGI EI MAHTUNUD.

Peale CHICAGOT tuli NEEME JÄRVIJÄLE reisida üle ookeani Euroopa poolele, kõigepealt Skandinaaviasse — GÖTEBORGI, kus 20.—22. oktoobrini mängiti 24.—26. oktoobrini toimunud kontserdireisi MÜNCHEN—PARIIS—LONDON kava.

MUUSEAS — MÜNCHENIS ANTI NEEME JÄRVI 24. OKTOOBRI MAHLERI-ÜHINGU POOLT ÜLE KA MAHLER AWARD „TOBLACH 1993“ MAHLERI 3. SÜMFOONIA PARIMA PLAADISTUSE EEST!

3. ja 4. novembril olid N. Järvil jälle kontserdid GÖTEBORGIS, mille kavaga minnakse ka kontserdireisile ŠVEITSI 28. novembrist kuni 6. detsembrini. Mängitakse Bernis, Genfis, Lausanne'is, St. Gallen'is, Zürichis.

Detsembris (7.—14. det.) on töökavas kuus kontserti IISRAELIS (Iisraeli sümfooniaorkestriga), 20. ja 21. detsembril kontserdid MÜNCHENIS, Baieri Riigiooperis (kavas Tubina 10. ja Tšaikovski 2. sümfoonia).

NEEME JÄRVI aastavahetus möödub seekord DETROIDIS, kus 31. detsembril mängitakse JOHANN STRAUSSI muusikat.

Nii kirjutab oma faxis Neeme Järvi ja lisab:

Parimat koostööd
Neeme Järvi

P.S. On ilmunud ka järjekordsed uued CD-d minu juhatusel — nimelt kõik CARL NIELSENI 6 sümfooniat GÖTEBORGI orkestriga!

PARIMATE TERVITUSTEGA
NEEME JÄRVI

Fax-i materjali seadis „ML“-le
Sirje Kuusk

Kolmandat hooaega Kuopios

„ML“ küsimustele vastab MATI KÄRMAS

(Algas 1. lk-l)

Mis põhjustas otsuse võõrsile tööle minna?

Siin langes kokku palju asjaolusid — ERSO-sisesed konflikt-situatsioonid, mis väsitasiid ja kurnasid, kodune olukord (tütred said täiskasvanuks, asutasid oma perekonna ja nii ei jätkunud kõigile nagu enam ruumigi, samuti palgaolud jne.).

Esimest korda sattusin KUOPIOSSSE, kui olime ERSO ja PEETER LILJEGA kontserdireisil SOOMES. 1988. aastal kutsuti mind KUOPIOSSSE orkestrit hooajaks ette valmistama nädalaks ajaks enne hooaega (neil on niisugune tava — kutsuda kedagi väljastpoolt, kes orkestriga hooaja reperituuari „läbi mängiks“, s.o. seda tutvustaks-juhendaks).

Kui 1991. aastal kuulsin, et KUOPIO orkester kuulutas välja konkursi viiuldajate saamiseks orkestrisse, küpseski mõte proovima sõita. Minuga koos sõitsid ka HANNES KOPPEL ja ROMAN HEISTE meie orkestrist. Mängisime, nagu välismaal kombeks, zürrii ees seina taga, ja suur oli soomlaste üllatus, kui kõik kohad täitsidki eestlased! Niisiis pidin ka mina sama aasta augusti lõpus Kuopios oma töökohale asuma.

SEE TÖÖLEMINEMINE EI LÄHE VIST ELU LÕPUNI MEELEST!

Miks?

Kas Sulle ütleb midagi kuupäev 19. august 1991? Nagu tead, oli see ju putši-päev! Sõjalaevad seisisid reidil, kedagi ei lastud välja, orkester töötas aga juba mitmendat päeva. Tegelikult tahtsime sõita juba varem, 16. augustil, aga alles sadamas selgus passikontrollis, et naise passi oli sattunud eksitav viga ja tema viisa oli ametnike silmis aegunud.

Õhus oli siis juba tunda mingit ärevate sündmuste eelaimdust. Mulle soovitati, et „sõitku veel, kes sõita saab“, aga ma ei tahtnud abikaasat maha jätta (kartsin, et vaevalt ta oleks siis veel järele saanud). Seega pidime ootama laupäeva ja pühapäeva, kuni saatkonnas asja korda saime ja sõidupäevaks kujuneski niimoodi putšipäev.

SEE OLI KOHUTAV NÄRVI-PINGE — OODATA SADAMAS HILISÕHTUNI! Aga mingi IME läbi me siiski enne keskööd minema saime ja kella 2 ajal maabusime HELSINGIS.

○ M. Kärmas koos abikaasaga Kuopio turuväljakul.

Kuna sealt on Kuopiosse veel 400 kilomeetrit ja mul minu tulevase korteri võit veel käes polnud (teadsin ainult aadressi!), ei hakanud riskima öise autosõiduga. Ööbimise teeäärse peatuspaigas ja hommikuks jõudsime siis KUOPIOSSSE.

Õnneks oli HANNES KOPPEL orkestrit informeerinud minu hilenemise põhjustest. Esimesel „minemisel“ juhtus ju nii, et Hannes läks ees ja oli väga üllatunud, kui mind pärast laevas ei kohanud. Aga mul õnnestus talle laevale helistada ja teada anda, mis juhtus. Nii oldi VÄGA üllatunud, et ma ÜLDSE kohale jõudsin!

Kas Kuopios töötatud aastad on nüüd pisut "närve taastanud"?

Oi, jaa. Olen elu ja tööga siin väga rahul. RASKE OLI LANGETADA OTSUST KODUMAALT ÄRA MINNA, AGA KÕIKE IGAKÜLGSELT KAALUDES OLEN VEENDUNUD, ET MA TEGIN SIISKI ÕIGESTI. Olen küllalt „vatti saanud“. Eluaeg on tulnud väga pingeliselt töötada „mitmel rindel“.

Olen saanud tohutult reisida nii ERSO-ga kui ansambliga „CAMERATA TALLINN“ — küll VENEMAAL KAUG-IDANI välja, küll EUROOPAS, SKANDINAAVIAS, AMEERIKAS — AUSTRAALIANI välja (viimatimaihitud maal veedetud kuust ajast on mul kõige soojemad mälestused!). Kõige selle peale kulub praegune rahulik elu küll marjaks ära!

KUOPIO on väga puhas, rahulik linnake. Meie eluase on linna tsentrumist pisut eemal päris looduse sees, metsa ääres. Suuri võimalu-

si on siin sportimiseks. Kui Tallinnas viimaste aastate talvede jooksul lund peaaegu et maha ei tulnudki, olen siin teinud fantastilisi suusaretki!

Sport tundub siin linnas väga populaarne olevat. Enamus (noori ja vanu) liigub Kuopios ringi dressides. Päris eakadki inimesed teevad pikki jalgsimatku või jooksu-tuure. Populaarne on ujumine. Meie orkestrimaja keldris on tõestsaal, ja üldse soodustatakse igati sportimist (hinnaalandused basseini-des ja spordisaalides jne.). Kavatsen minagi sel hooajal regulaarselt ujumas käima hakata.

Kuidas töötajimused "tunduvad"?

Oi, need on fantastilised. Selles suhteliselt väikeses linnas on igati moodne KUOPIO MUUSIKAKESKUS — terve maja kõige vajaliku-ga! Selles on väga hea akustikaga kontserdisaal, kammersaal, harjutusruumid, puhkeruumid (duši ja saunani välja!), raamatukogu, noodikogu, oma baar (kus MEIE kohvi saame 1 margaga, muidu maksab kohv 7 marka!).

Kogu see ilus maja ei kuulu muidugi meile, siin on saanud „oma kodu“ veel näiteks KUOPIO KONSERVATOORIUM (s.o. nende keskkaste!), SIBELIUSE AKADEEMIA kirikumuusika osakond jmt.

Kuidas kulgeb töö orkestris?

See ei ole õnneks eriti pingeline. Tavaliselt anname ühe kontserdi nädalas, neljapäeval. Kuigi orkester on varasematel aastatel ka väljastpoolt reisinud, on praegu „rahu-aastad“ olnud, ainult mõne korra oleme välja sõitnud teistesse SOOME linnadesse (teinud näiteks ühis-kontserte OULO orkestriga, kus esimeseks külalisdirigendiks oli PEETER LILJE. Nii oleme kahe orkestri peale kätte saanud ka selle suure, täiskooresisuga orkestri kõla, mille järele vahel igatsust tunnen (kuigi mul pole KUOPIO orkestri tasemele midagi ette heita!).

Kas peale eestlaste on Kuopio orkestris veel "välismaalasi"?

Jah, on veel üks nn. „inglaste koloonia“ (4 inglasi ja 1 iirlane). Nähtavasti on nad tulnud orkestrisse üle-eelmise peadirigendi ajal, kes oli inglane.

Muidu on KUOPIOS ka ikkagi nii, et välismaalasi ERITI avasüli ei oodata. Kunagi olevat tahtnud siia tulla näiteks Juri Bašmeti kuulus koosseis, aga see neil ei õnnestunud.

Töele au andes peab ütlema, et eestlastesse suhtutakse siin küll väga hästi, vähemalt meie orkestris. Selles mõttes pole küll mingeid probleeme tekkinud. Mina näiteks võiksin siin Kuopios töötada kasvõi oma elu lõpuni, kui tahaksin.

(Järg 4. lk-l)

Kolmandat hooaega... (Algas 3. lk.-l)

Kas Sa väljaspool orkestrit ka tegutsed?

Mängin veel kammerorkestris, mis on koostatud meie orkestri liikmetest. Orkestrit nimetatakse „Black-ansambliks“ (meie peadirigendi **Robert Blacki** nime järgi). Mängin ka teist viiulit meie orkestri kvartetis.

Kas töö kõrvalt ENDA jaoks ka aega jääb?

Mul pole veel kunagi elus olnud nii palju aega endaga tegelda, ise harjutada, ennast täiendada! Siin on selleks küll haruldased tingimused — aeg, rahu.

Kas oled ka solisti-plaane pidanud?

SENINI MA SIIN SOLISTINA ÜLES ASTUNUD VEEL POLE, VÄLJA ARVATUD kontsert, kus me **A. MUSTONENI** käe all **PÄRDI „TABULA RASAT“** mängisime. Seal olid meil **ESKO HILANDERIGA** mõned soololõigud. Kõigepealt pole ma leidnud sobivat klaveripartnerit. Aga ehk edaspidi on ennast ka selles suunas võimalik realiseerida.

Siiski — 1994. a. 15. jaanuaril on mul võimalus mängida orkestriga **AMEERIKA ÜHENDRIIKIDES** — nimelt **TAAVO WIRKHAUSI** viiulikontserti sealse **DULUTH-SUPERIORI** sümfooniaorkestriga. See on täiesti ametlik „tööloaga“ kontsert, mille vormistamiseks läks ligi aasta. Mulle on see tegelikult **ESIMENE** rahvusvaheliste normide järgi tehtud pakkumine. Nii et — küllalt vastutusrikas esinemine!

Õnneks olen seda kontserti saanud juba mitmel korral koos orkestriga mängida. Oma suureks hämmastuseks tajun alles praegu, kui „toored“ mu esimesed esitused olid (võrreldes sellega, mida ma praegu selles teoses leian ja suudan teostada!).

Kuidas ka orkestrantide tööd Soomes tasustatakse?

Ei saa nuriseda. Kätte saan umbes 7000 marka. Korteri peale läheb sellest tuhat, söömine ei tule ka eriti kallis, kui odavamatest kohtadest katsud toidu hankida (pealegi antakse meil orkestrantidele erilised kaardid, mis kindlustavad väikese hinnaalanduse).

Praegu elame minu palgast ka kahekesi abikaasaga ära, ja aitame veel vanemaid ja lapsigi! Olengi momendil väga mures oma ema järsult halvenenud tervise pärast. Loodan, et ehk saan kuidagi aidata.

Üle 20 aasta on kestnud Sinu koostöö LILIAN SEMPERIGA. Kas on sellele nüüd veel jätku loota?

Loomulikult endisel tasemel see praegu toimuda ei saa, saan selleks liiga harva siia sõita. Aga jätkata kavatseme siiski!

Lilian on väga tark, erudeeritud naine. Ja kuigi me oleme tüübilt ja karakterilt väga erinevad, loen meie koostööd väga viljakaks: me nagu „täiendame“ teineteist!

Meie kõige lähem koosinemine saab loodetavasti teoks jõulu eel,

○ Puijo suusamäe kohvikus koos abikaasaga.

kui astume üles Liliani tänavuse „ümarmguse“ juubeli märkimiseks. Kava valisime üsna raske: 3 sonaati (kõigepealt üks **Mozarti** sonaatidest, teiseks **Francki** Sonaat, mida oleme enne koos mänginud, ja kolmandaks kas **Honeggeri** või **Martinu** sonaat (kuidas jõuame!). Huvitavam oleks vist **Honegger**, mille noodid õnnestus Lilianil hankida Šveitsist. Aga vaatame, kas saame niipalju proove teha, kui see teos nõuab!

Mida HUVITAVAT on KUOPIO-aastad Sulle pakkunud MUUSIKALISTE ELAMUSTE poole pealt?

Mida olete üldse oma orkestriga mänginud ja mis on veel kavas käesoleval hooajal?

Ilus on meenutada stiilset **Mozarti**-kava **Jorma PANULAGA** minu siinse esimese hooaja algusest — **Mozarti** 1. ja 41. sümfoonia (niisiis esimene ja viimane sümfoonia vist?) raamiks, keskel tema 5. klarinetikontsert maailmakuulsalt **Karl LEISTERIGA** solistina. Väga huvitavaid kavu tegi meil **Peeter LILJE**. Näiteks mäletan siiani rõõmuga tema koostööd **JAAPANI** pianisti **Isumi TATENOGA** (Griegi Klaverikontsert), samuti **Liana ISSAKADŽEGA** (Brahmsi Viiulikontsert). Muide, Griegi Klaverikontserti oleme me **P. Lilje** dirigeerimisel mänginud ka **Kalle RANDALUGA** solistina. Koostöös **OULU** orkestriga oleme **P. Lilje** algatusel ja juhatusel mänginud **Sostakoviči** 7. sümfooniat. Oma väga ilusa häälega on nn. „TÄHTEDE“ kontserdisarjast meelde jäänud soomlanna **Karita MATTILA**, kes elab küll praegu **INGLISMAAL** ja sõidab pidevalt ringi välislepingutega. Muidugi on palju pakkunud koostöö niisuguste kuulsustega nagu **Boris BERMAN** (USA) ja metsasarvemängija **Barry TUCKWELL** (esines koos **P. Liljega**).

Endise **Nõukogudema** tuntumatest solistidest on meil siin esinenud veel **Grigori SOKOLOV**, **Ivan MONIGETTI**, **Vladimir ASHKENAZY**, **Aleksei LJUBIMOV**, **Viktor TRETJAKOV**, **Sergei STADLER**. Pidi tulema (aga jäi haigeks) **Eliso VIRSALADZE**.

KUOPIOS on esinenud ka **NSV LIIDU RIIKLIK SÜMFOONIA-ORKESTER** Jevgeni **SVETLANOVI** juhatusel (Mahleri-kavaga), **Juri BASHMETI** kammerorkester, „**BERLIINI FILHARMOONIKUTE**“ kontsertmeister **Leon SPIERER**, kes üheaegselt mängis kontsertmeisteri puldis istudes ja „õlaga“ ka juhatahes terve **BEETHOVENI**-kava (2. viiulikontsert, Romanss, „Suur fuuga“, 1. sümfoonia). Dirigeerinud on meie orkestrit peale eelnimetatute veel mitmed **SOOME** dirigendid, kelledest tuntuim on **Leif SEGERSTRAM**, kuulsamate solistidest esinenud üks lausa haruldane **KREEKA** viiuldaja nimega **Leonidas KAVAKOS**, tuntud lauljatar **DILBER**, silmapaistev tšellist **Erkki RAUTIO** jmt.

Novembri lõpus tuleb **KUOPIOSSE** kuulust pianist **Ralf GOTHONI**, kes esineb nii solistina **Beethoveni** 5. klaverikontserdi ettekandel kui ka dirigendina (peale klaverikontserdi on kavas veel **Dvoraki** 6. sümfoonia ja **Berio** „Sekvents soolotromboonile“. Novembris juhatab meil ka **Peeter SAUL** (tuleb koos **Annika TÖNURI** ja **Mati KÖRTSIGA**). Just enne neid esineb **Kuopios** järjekordselt **DILBER** (kavas **Strauss**, **Adam**, **Mozart**). Detsembris on meil uuesti ka kreeklane **Leonidas KAVAKOS**, kes mängib seekord **Mozarti** 1. viiulikontserti (ilus muusika, aga seda kahjuks vähe esitatakse!). **SAMA KONTSERDI KAVASSE KUULUB KA TEINE EESTI HELILOOJA TEOS, MIS SIIN ON KÖLANUD AJA JOOKSUL, MIL MA KUOPIOS OLEN TÖÖTANUD**. Esimene oli **Ester MÄGI** „**BUKOOLIKA**“ (**Peeter LILJE** kavas), nüüd siis teise eestlase teosena **PÄRDI** „**Kui Bach oleks olnud mesinik**“ (nii ta vist eesti keeles kõlaks!). Detsembri algul mängime ka **Cherubini** „**REEKVIEMI**“.

Telefonivestluse
MATI KÄRMASEGA
püüdis meelde jätta ja üles kirjutada (kohtumiseks seekord aega ei jäänud!)
Sirje Kuusk

September-oktoober

Harjumaalt

* 17.—19. septembrini oli Kolga kooril külas Soome koor „Kouvolaan Lauu“. Soomlased võrreastasid meie koori juunis Tampere rahvusvahelise koorifestivali aegu. Külalised andsid Kuusalu kirikus kontserdi, milles tegid kaasa ka Kuusalu Keskkooli noortekoor ja Kolga Kammerkoor.

Jõgevamaalt

* Jõgeva meeskoor „Mehis“ alustas 19. septembril teekonda Rootsi — Jõgeva sõpruskommuni Enköpingisse. Küllakutse oli saatnud kohalik meeskoor. Koor andis kontserdi Varfru kirikus, Uppsala rügemendi sõdurite Kryddgardeni (vanadekeskus) saalis.

Järvamaalt

* 14. septembriks kutsuti Paidesse kokku lauluhuvilisi poisse, et panna alus Paide poistekoorile. Väljakuulutatud ajal tuli kohale väga vähe laulusõpru, nii et koor jäi esialgu loomata. Lauljate otsimine jätkub, sest väärt mõttet ei loobuta.

Põlvamaalt

* Raimond Valgre 80. sünniaastapäeva tähistati Põlvas 15. oktoobril mälestusõhtuga „Muinaslugu muusikas“. Heliloojate loomingu esitasid kohalik ansambel „Lips Step“ ja Tallinna Mustpeade Maja ansambel „Kuninglik kvintett“.

* 16. oktoobril esines Rāpinas Rahvusmeeskoor, külakostiks kaasas kontsertetendus „Oh isamaa“.

Pärnumaalt

* 7. oktoobril oli Pärnu Rannasalongis R. Valgre mälestusõhtu.

* 8. oktoobril esines Raekoja saalis Müncheneri trio „Huber & Zapf“. Tsitritaalisel keelpillil, harfil ja kontrabassil mängisid Rudi Zapf, Ingrid Huber-Zapf ja Evelyn Maria Huber väga eristiililist muusikat — rahvalaulutöötlustest džäss ja klassikatöötlusteni.

* 9. oktoobril oli Pärnus akordioni- ja löötpillimängijate 9. kokkutulek. Mängijaid oli tulnud vanuses 12-st 84 aastani. Pärnu rahvale anti kontsert, millele järgnes tujuküllane simman.

* 10.—12. oktoobrini said pärnakad osa esimesest Kanada muusika festivalist Põhja- ja Baltimaades.

* Kuu keskel oli Pärnu-Jaagupis külas Randersi (Taani) St. Clemensi kirikukoor. Koos kohaliku noortekooriga anti kirikukontsert.

* 19. oktoobril andis Pärnu ühiskontserdi Pärnu Kammeror-

kester ja Kopenhaageni orkester „Amatorsynfonikerne“. 70 muusikust koosneval külalisorkestril on vanust 40 aastat, repertuaaris põhiliselt klassikaline ja sümfoniiline muusika. Kontserti juhatsid Ilmar Tõnisson ja Giordano Bellincampi, vokaalsolistidena tegid kaasa Kai Parmas ja Tarmo Sild.

Raplamaalt

* 4. septembril jõudis Bachi „Johannese passiooniga“ lõpule selle suve suurüritus „Kirikumuu-sika Rapla '93“. Kokku anti 9 kontserti, esitati 43 helilooja loomingu.

* R. Valgre koolilinnas Raplas toimus kuu alguses mitu helilooja-le pühendatud üritust. 5. oktoobril koguneti „Raimondi Galeriisse“, kus meenutati teda nii sõnas kui laulus. Sünniaastapäeval, 7. oktoobril asetati mälestustahvli juurde lilled, toimus Valgre muusika õhtu, päev hiljem aga vokaal-ansambli ETRA kontsert Valgre lauludest. Kogunenud seltskond võis pärast kontserti tuttavaid laule ka ise laulda.

Saaremaalt

* 4. oktoobril esinesid Kuresaarsaare Varde (Taani) gümnaasiumi lauljad sama kooli bigbändi saatel. Lauldi oma maa heliloojate gospelmuusikat. Varde kool on humanitaarkallakuga, muusikat õpitakse seal süvendatult.

14. oktoobril esines Laurentiuse kirikus St. Johannese kiriku koor Saksamaalt Ahrensburgist. Koori repertuaaris on põhiliselt suurvormid, millega käiakse esinemas Euroopa kirikutetes. Seekord kanti ette Dvoraki Missa D-duur ja J.S. Bachi motett „Jesu, meine Freude“. Soolod esitasid Tallinna 21. Keskkooli nais- ja meeskoori lauljad. Sama kontserdiga esineti 12. oktoobril ka Viljandis.

Tartumaalt

* 1.—5. septembrini toimus Tartus professionaalsele muusikale orienteeritud festival „Eesti Muusika Mustad Päevad“.

* 8. septembril andis Tartu Ülikooli aulas kontserdi norra tšellist Truls Mørk. 32-aastane muusik on esinenud edukalt paljudes maades, saanud preemiaid rahvusvahelistelt konkurssidelt. Praegu on Mørk Stavangeri rahvusvahelise kammermuusika- ja tantsufestivali kaasasutaja ning kunstiline juht. Aulakontserdil esitati Griegi, Isaac Albenize, R. Schumann'i teoseid, kaasa tegid Marianne Thorsen (viul) ja Harvard Gimse.

* 10. septembril oli Elleri-koolis loeng-kontsert Ameerika muusikast, mille viisid läbi Clevelandi orkestri II viiuli kontsertmeister Stephanie Sant'Ambrogio ning Clevelandi muusikainstituudi õppejõud Kathryn Brown (klaver). Kuulajatele tutvustati Aaron Coplandi, Charles Ives'i, G. Gershwini, Gian-Carlo Menotti jt. loomingu.

* 13. septembril algas „Vane-muise“ Sümfoniikute“ kontserdi-reis Soome Jyväskylä's avati muusikahooaeg, mängiti koos sealse orkestriga, Pieksämäel anti kontsert. Dirigeeris Endel Nõgene, kavas Debussy „Fauni pärastlõuna“, Chopini Klaverikontsert nr. 1 (klaveril Ivari Ilja), Tšaikovski Sümfonia nr. 5.

* 8. oktoobril andis Elleri-koolis oma õpetaja mälestuseks kontserdi Bruno Luki õpilased. Mängisid duod Marrit Gerretz — Alla Tšekanova, Jana Seep-Peäske — Enn Sepp, Erna Saar — Viive Pajuri ja solistid Mall sarv, Matti Reiman, Kadri Leivategija, Leelo Kõlar, Lauri Väimmaa.

* 14. oktoobril laulis TÜ aulas TÜ Akadeemiline Naiskoor Kari Aruneni juhatusel Põhjamaade nüüdismuusikat. K. Turunen on Soome parimate hulka kuuluva kammerkoori EOL dirigent, muusikaõppejõud, rahvusvaheliste žüriide liige, Soome Lauljate ja Mängijate Liidu tegevdirktor. 15. oktoobril juhatas ta Tartus EOL ja „Tarmeko“ kammerkoori ühiskontserti.

* 13. oktoobril oli TÜ ajaloomuseumis luule- ja muusikaõhtu „Üks te viib armastuse maale“. Luulet lugesid L. Bender ja J. Tooming; A. Kapi, A. Lemba, E. Mägi, Ed. Tubina, U. Sisaski, M. Saare, E. Oja jt. armastusteemalist muusikat esitasid T. Noor, P. Taniloo, L. Kits, R. Mets, K. Leivategija ja A. Leivategija.

* 18. oktoobril esines TÜ ajaloomuseumi salongiõhtul R. Valgre mälestusõhtul Rain Simmul.

* 21. oktoobril kandis kammerkoor „Arsis“ ülikooli aulas ette Palestrina 1609. aastast pärit 8-häälsel redaktiooni „Missa papae Marcelli“ (pühendatud paavst Marcellus II-le). See oli teose esmaesitus Eestis.

* 23. oktoobril oli TÜ ajaloomuseumis Soome vanamuusikaansambli „Sanores Antiqui“ kontsert, kavas palad 13.—16. saj. tundmatutel heliloojatelt ja Elizabethi-ajastu Inglismaa muusikutelt. Ansambel asutati 1967. a. Vantaas, seal mängivad kohaliku muusikakooli õpetajad ja Sibeluse Akadeemia õppejõud.

Viljandimaalt

* 18. septembril laulis Viljandi Jaani kirikus Svjårdsjö (Rootsi)

kiriku 30-liikmeline koor. Päev hiljem osaleti Suure-Jaani kiriku jumalateenistusel. Koori repertuaaris on vaimulikku muusikat kogu maailmast. Sõpruskoori võttis vastu Viljandi koor „Koit“.

* Abja Kammerkoori kutsuti oli vastukülaskäigul Norra Nord-Trondelagi maakonna kammerkoor „Nota Bene“. Koor on asutatud 1984. a., lauljaid 24, dirigeerib Turid Hoffstad. 30. septembril esineti Halliste kirikus. Ühiskontsert anti koos Abja Kammerkooriga. Norra koori repertuaaris on muusikat keskajast, rahvalaule, romantilist muusikat, *barbershop*-laulud, moodne kirikumuusika, Beatles'ite laulud. Viljandi Jaani kirikus esineti 1. oktoobril.

* 10. oktoobril andis Viljandi 710. aastapäeva puhul kontserdi kooriklassikast peatselt 125-aastaseks saav segakoor „Koit“.

* 12. oktoobril oli „Ugala“ väikeses saalis Kanada muusikapäevade sarja installatsioonide õhtu, mille korraldajaks oli eesti päritoluga helilooja Kristi Allik. Esinesid Kanada parimad oboemängijad Lawrence Cherney ja audio-visuaalse kompuutertechnika spetsialist Robert Mulder.

* 20. oktoobril esitas vokaalkvintett Jana Allik, Heli Aus, Evelin Saul, Elmo Tiisvald ja Peeter Perens Neeme Punderi juhatusel 15.—17. saj. Itaalia madrigale. Kava oli saanud pealkirjaks „Muusika ainult hulludele“. Kvintett on välja kasvanud Eesti Muusikaakadeemia vanamuusika interpretatsiooni kursusest. Ansambel andis kontserdid ka Tapal, Tartus, Narvas, Pärnus, Kuressaares, Pirtses, Palmises, Võsul ja Tallinnas.

Ida-Virumaalt

* 8. septembril Narvas, 9. septembril Pirtses — selliselt toimusid Stephanie Sant'Ambrogio ja Kathryn Browni kontserdid Ida-Virumaal. Muusikud viibisid siin üleameerikalise konkursi „Artistic Ambassadors“ (Kunstisaadikud) laureaaidena, olles Euroopa-ringreisil. Kontsertide kavast oli Debussy, Brahms, Mozart.

Lääne-Virumaalt

* 3. oktoobril esines Rakvere Kolmainu koguduse segakoor Stockholm Hõgalidi kirikus. Kontserdiga tähistas sealne sõpruskogudus kiriku 70. aastapäeva.

* 23. oktoobril toimus Rakvere kirikus „Orelimuusika aastaringi“ kuues õhtu. J.S. Bachi muusikat ja O. Messaeni „Issanda sündi“ mängis andekas noor organist Toomas Trass.

KORD AASTAS ÜHISE SOOME-UGRI PERENA

„Regionalias“ ei leia kajastamist üks osa oktoobrikuus mitmel pool Eestis toimunud muusikasündmusi, millest on juttu alljärgnevas artiklis. Selles vaadeldakse neid sündmusi mõnevõrra laiemas kontekstis, mis loodetavasti pakub huvi ka meie lehe lugejatele. Kas pole mõtlemapanev aga fakt, et ajal, kui see temaatika on poliitikutele hulgas laialdasemaks kõneaineks ja moodustab isegi ühe arvestatava osa riiklikust poliitikast, jäi üritus ise nii kooride, osavõtu, reklaami kui ajakirjanduses valgustamise poolest mitme teise muusikaürituse, näiteks „Jazzkaare“, varju.

Omariikluse taastamine võimaldas meil ellu äratada veel ühe endise, vahepeal sunnitud varjusurmas olema pidanud traditsiooni — hõimupäevad.

Hõimuliikumise ajaloo

Hõimuliikumise kui soome-ugri hõimurahvaste lähemat koostööd taotleva kultuuriliikumise juured lähevad tagasi **möödunud sajandisse**. Selle idee esmas- teks kandjateks olid tollased keeletead- lased kolme suurema soome-ugri rahva- maalt — Soomest (A.E. Ahlqvist, E. Lönnrot), Ungarist (A. Reguly, P. Hunfalvy, E. Vikar), Eestist (J. Hurt, M. Veske). Eesti ja Soome iseseisvumise järel arenes välja tihe vastastikuste

hõimuliitude, -klubide ja -ringide ning ühistirituste struktuur. Alates 1929. aastast hakati iga oktoobrikuu 3. nädalavahetusel pidama kõigis hõimumaades üheaegselt hõimupäevi, mille raames korraldati soome-ugri rahvas- tele, nende kultuurile ja käekäigule pühendatud ettekandekoosolekuid, ak- tusi jm. ettevõtmisi. Hõimuliikumine Eestis katkestati 40. aastatel.

Rahvusvahelises ulatuses, teadlaste tasemel, taastus hõimuliikumine teata- val määral 1960. aastal, kui Budapestis korraldati (esimene) feno-ugristide kongress. Viie aasta pärast toimus

ERSO iseseisev, *Europamusicale* 3 eesti dirigenti

26. oktoobril otsustas Riigikogu viia Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri (ERSO) Eesti Raadio koosseisust Kultuuri- ja Haridusministeeriumi alluvusse (alates 1. novembrist). Kõik osapooled toetasid seda otsust. ERSO kui Eesti ainus riiklik esindusorkester jääb ühitama kontsert- ja salvestusorkestri funktsioone. Peadirigendiks kinnitati Arvo Volmer.

Ilmselt on tema ülesanne viia ERSO nii kunstimeisterlikkuse kui ühtekuuluvuse poolest samasugusele maailmatasemele, nagu seda on teinud Paul Mägi Läti Rahvusliku Sümfooniaorkestriga.

31. oktoobril esitas ERSO A. Volmeri juhendamisel *Europamusicale* sarjas Münchenis eesti heliloojate loomingu. Mängiti H. Elleri „Koitu“, E. Tubina Viulikontserti nr. 2, E.-S. Tüüri „Aegruumi“ ja A. Pärdi Sümfoonia nr. 3. Nagu päevalehtedest teame — edukalt. Samas sarjas oli Läti orkestrit dirigeerinud Paul Mägi, Rootsi orkestrit juhatamas aga Neeme Järvi. Niisiis oli selles esinduslikus seerias, millel iga Euroopa riiki esindas vaid üks orkester, ligi kümnendik dirigentidest eestlased.

Väljakuulutamata kontsert oli edukas

29. novembril kell 19.00 esines Tallinnas Mustpeade Majas varem väljakuulutamata ja reklaamimata kontserdiga Norra viiuldaja (ja ka dirigent) **Terje Tønnesen** koos Tallinna Kammerorkestriga. Isegi Mustpeade Maja administraator ei teadnud samal päevalgi ettevõtmisest midagi. Aga hea asi reklaamib end ise — eelinformatsioon norra viiuldaja kõrgest tasemest oli muusikute hulgas levinud kulutulena. Saal oli publikut täis kogunenud. Kellelgi polnud põhjust pettumuseks. Eriti nauditav oli Dvoraki „Serenaad“.

Puhkpilliorkester „Tallinn“ pooldunud

Tänaseks on asutus, mis üle 10 aasta on kandnud nime „Kutseline Puhkpilliorkester „Tallinn“,“ põhjalikult oma sisu ja taotlusi muutnud. Puhkpillid ei mängi enam klassikalises puhkpilliorkestri koosseisus. Moodustatud on kaks puhkpillide ansambli: 1) **Tallinn Brass** — koosseisus 14 „vaske“ ja löökpillid ning 2) 10-liikmeline **Tallinna Puhkpillide Ansambel**, s.o. topeltpuupillikvintett. Eesmärk on pakkuda publikule head ja nõudlikku muusikat, mida esialgu, ilma heliloojatelt tellimata jätkuks nii mitmekski huvitavaks kontserdiks. Idee on tänuväärne ka seetõttu, et sellistele koosseisudele kirjutatud muusikat on Eestimaal küllaltki harva ette kantud. Nende kahe ansambli baasil on võimalik moodustada ka teistsuguseid koosseise.

Ansamblite mängutasemes ei tohiks mingit kahtlust olla, sest öla on alla pannud Tallinna paremad puhkpillimängijad, peamiselt ERSO-st ja „Estonia“ teatrist. Seepärast loodame, et need värsked muusikakollektiivid leiavad, vaatamata majandus- ja muudele raskustele, meie kultuuripildis oma väga vajaliku niši.

Siiaamaani on antud 6 kontserti — Tallinnas, Tartus ja Pärnus. Viimane oli Tallinn Brassi ja Tallinna Puhkpillide Ansambli kontsert 18. novembril Tallinna Raekoja saalis. Kavas oli Byrd, Bach, Grieg, Gynaud, R. Strauss, Grainger, Dubas jt. Kontserti juhatas külalisdirigent Arild Andersen Norrast.

Juba õige pea loodame ka Sind, hea lugeja, näha **Tallinn Brassi** kontserdil 7. detsembril Talveaias. Kohtumiseni! Ja meeldivaid kontserdielamusi!

Ott Kask

Õpitakse süntesaatori programmeerimist

Kiili kunstide koolis Harjumaal lülitati tänavu esmakordselt katseliselt õppeprogrammi uus aine: süntesaatori programmeerimine kooli oma süntesaatori KORG 01/W FD baasil. Eelnevalt on koolis juba 3 aastat käsitsetud süntesaatoreid. Huvitundjaid uue õppeaine vastu oli palju, kuid õige leiti olevat seda õpetada esialgu vaid kahele õpilasele, kes oskavad teistest paremini klaverit mängida.

PS. Kooli direktor **Tonio Tamra** lubas ühes järgmises „ML“ numbris kirjutada pikemalt uue õppeaine ja üldse süntesaatori käsitsemise kohta seondvatest küsimustest.

Jõhvis jõmisesid „Pennivenitajad“

22.—24. oktoobril toimus Kohtla-Järvel k.a. hõimupäevade raames **Soome ja Eesti rahvapillimuusikute ühisseminar**. Kordaläänult ja mõnusa huumoriga. Viimasele viitasid juba ansambli nimetused: Soome poolt peale Teuvan Pelimannide, „Botnia kapelli“ „Pennivenyttäjät“ (Pennivenitajad), kes esitasid peale „Pennivenitajate marsi“ ka „Lehmalüpsmise masureka“ (ka kassetile salvestatud). Virulaste poolt esines mitu kollektiivi, teiste hulgas Ida-Viru Rahvakultuuri- ja Koolituskeskuse rahvamuusikaansambel „Jõhvi jõminad“ ja Kohtla-Järve 17. Keskkooli rahvamuusikaansambel „Viru vidinad“. Laulis ka ingeri-soomlaste koor Margit Mägi juhatusel. Ühisesinemisi dirigeerisid soomlased Raimo Nummela, Mauno Rinta-Säntti ja Reino Hietamäki, virulastest Maire Merioja. Polnud unustatud ka ungari hõime — ungari rahvalaulu esitas naisansambel „Elulõim“.

Soome pool oli omanud sellele üritusele suurt tähelepanu. Kohal oli sealse rahvamuusikaliidu uus esimees Seppo Kallioma. Ida-Virumaa-poolse organiseerimistöo hing oli kultuurinõunik Ene Urbala. Külalistele tutvustati ka Kuremäe kloostrit ja Purte lossi.

Esimene avalik CD-lindistus Eestis

11. novembril toimus „Estonia“ kontserdisaalis esimene avalik CD-lindistus Eestis. Urmas Sisaski „Missa Nr. 1“ kandis ette „Nooruse“, Muusikaakadeemia koorjuhtimiskoori, Rahvameeskoori ja Eesti Raadio segakoori baasil moodustatud 60-liikmeline koor. Orkester koosnes Muusikaakadeemia ja ERSO mängijatest. Juhatas Andres Heinapuu. Plaad valmistatakse Hollandi fotograafiafirma Copi-Lux spondeerimisel. Teose valis välja praegu Kanadas elav ja seal stuudiot omav endine „Nooruse“ laulja Imre Sooäär, kes on ühtlasi projekti produktent. Ta väidab, et pole viimastel aastatel kuulnud ühtegi nii võimsat teost eesti heliloojatelt.

Tudengid said esinemispraktikat

Tallinna Pedagoogikaülikooli puhkpilliorkestri uus juhendaja Harry Illak püüab hoolitseda selle eest, et orkester saaks endale esinemiskogemusi. Selleks korraldati 16. novembril Kaarli kirikus kontsertjumalateenistus. Oma kätt dirigendina said proovida umbes poole saja kuulaja ees IV kursuse üliõpilased Margus Almann, Tiit Jürgenson, Tarmo Kivisilla, Sven Lõhmus, Rando Mälton ja Urmas Põldma. Pikemat lugu — Joh. Tamverki „Taavetit ja Koljati“ — dirigeeris juhendaja ise. Eraldi esinesid veel puupilli- ja vaskpilliansamblid. Loodame, et esinemisärevus tõstis külmas kirikus toonust ja keegi esinejaist ei jäänud haigeks.

Avapäeval juhatas Peter Maxwell Davis Londonist oma autorikontserti. Oli ka mitmeid teisi tuntud esinejaid. **Norra kammerorkester mängis muuhulgas Arvo Pärdi „Tabula rasat“.**

New Yorgis esietendus kolm uut ooperit

New York City Opera saab tänava 50-aastaseks. Lisaks klassikale tähistati seda oktoobris kolme uue ooperi maailmaesiettekandega. Nendeks olid Ezra Ladermani „Marilyn Monroe“, Lukas Fossi allegooriline kammerooper „Griffelkin“ ja Hugo Weisgalli Vana Testamendi aineil põhinev „Esther“ — peategelase nime järgi.

Veteranid annavad lahkumiskontserte

Legendaarne saksa laulutäht, 65-aastaseks saanud metsosopran **Christa Ludwig** esines suvel Salzburgi ja Schleswig-Holsteini festivalil lahkumiskontserdiga, 69-aastane itaalia tenor **Carlo Bergonzi** valis selleks välja Gaveau-saali Pariisis. **Caballè Montserrat**, kes äsja sai kuuekümneseks, valmistub samuti lahkumiseks — oktoobris esines ta Londonis koos mitme hea partneriga varasemast ajast.

„Hajameelne Mozart“ oksjonil

Detsembris lähevad Londonis Sotheby oksjonile alghinnaga 35 000 naelsterlingit 2 Mozarti dokumenti. Ühel on 2 lühikest noodikirjet, neist vanima on kirjutanud helilooja 9-aastaselt.

Teine on 1781. aastast pärit kiri isa Leopoldile. Kirja väärtus seisneb aga esijoones tema tagaküljes. Sellel on Constanze aaria noodid ooperist „Haarimirööv“ Mozarti armastatu Constanze Weberi käekirjas. On teada, et helilooja isa oli selle kiindumuse vastu, pidades Constanzet oma poja jaoks liiga nooreks ja kapriisiks. Mozarti selline hajameelne pahandas ilmselt ta isa. Järgmisel aastal helilooja, isa vastuseisust hoolimata, abiellus Constanze Weberiga.

Reuter — ETA

Taasettekanne pärast 1827. aastat

3. oktoobril kanti Bremeni festivalil pärast 1827. aastat taas ette Hector Berlioz noorpõlveteos „Missa solenelli“.

On teada, et Berlioz eluajal kanti seda teost ette kahel korral — 1925. ja 1927. a., kusjuures teistkordsel ettekandel Berlioz ise esmakordselt dirigeeris. Seejärel aga autor, tutvunud Beethoveni loominguga, hakkas pidama seda teost liiga nõrgaks ja vanamoodsaks. Oma mälestustes kirjutab helilooja, et ta hävitas selle partituuri. 1991. a. leiti partituur Antwerpenis Carolus Borramaensi kirikus. Kaaskirjast selgub, et ta oli kinkinud selle hoopest 1835. a. oma hollandlasest sõbrale A. Bessemsile. Ka nähtub partituurist, et „Missa solenelli“ üksikuid motiive on Berlioz lükinud oma hilisematesse teostesse.

1993. aasta taasettekandes Bremeni toomkirikus osalesid Monteverdi-koor ja *Orchestre Revolutionnaire et Romantique* John Eliot Gardineri juhatamisel.

Eesti mehed — Hamburgi naiste lemmikud

Paljude Lääne-Euroopa muusikafestivalide seas kannab üks — Hamburgi „Hammoniale“ — lisatiitlit „Naiste festival“ (*Festival der Frauen*). Naised on festivali algatajad, tavalisest rohkem esineb naismuusikuid ning esitatakse naisheliloojate teoseid. Kuid ega naised üksi seal tegevad ole ja viimasel ajal on nende osakaal esinejate hulgas hakanud vähenema.

Tänavusel „Hammoniale“ festivalil septembris-oktoobris oli esinemas alguses üks, lõpus teine Eesti kutseline koor. Avamisel andis **Eesti Filharmoonia Kammerkoor** kaks kontserti. Esimesel kanti ette **Palestrina, Bach, Rautavaara, Pärdi** ja **Sisaski** vaimulikk muusikat, teisel esitati **Veljo Tormise** tsükkel „Unustatud laulud“ — soomeugri rahvalaulude töötused.

Lõpus andis omakorda kaks kontserti **Eesti Rahvusmeeskoor** Ants Üleoja ja Ants Sootsi juhatusel. Johannese kirikus lauldi **Mendelsshon-Bartholdy, Griegi, Tobiase** jt. vaimulikke laule. Teisel kontserdil kanti koos **Peterburi ja Leedu kammerorkestriga** ette **Dmitri Šostakoviči 13. sümfoonia** „Babi Jar“, dirigeeris helilooja poeg Maksim Šostakovič.

Nii publiku kui kriitika reageering meie kooride esinemisele oli positiivne. Hästi võeti vastu ka esinejaid Türgist, Rumeeniast, USA-st, Poolast maalt, Hispaaniast ja Slovakiast.

„Hammoniale“ pole mitte ainult muusika-, vaid ka teatrifestival. Ka sellel poolel oli Eesti esindatud. Tallinna Draamateatri nime all kanti ette **Madis Kõivu** „Tagasitulek isa juurde“ ning end grupiks „U-3“ nimetanud Draamateatri näitlejate poolt **Mati Undi** lavaline kollaaž „Mehetapjad“.

Lord Menuhini valik

7. oktoobril juhatas lord Menuhin Prantsuse Radio Majas sealset raadioorkestrit. Maestro valis ise kavva 2 heliloojat: **W.A. Mozarti** ja **A. Pärdi**.

Tšaikovski mälestuseks

Tänavusel Tšaikovski 100. surmaaastapäeval oli **Stresa** (Itaalia) **32. muusikafestival** pühendatud täielikult tema loomingule. Avakontserdi andis Londoni Kuningliku Filharmoonia Orkester sir **Yehudi Menuhini** dirigeerimisel. Esinesid veel paljud tuntud kollektiivid ja solistid — Berliini Filharmoonia, Milano „La Scala“ Filharmoonia orkester, Euroopas gastroleeriv kuulus „Tokyo Kvartett“, Sofia kammerkoor, vene viuldaja, mulluse Monte Carlo konkursi võitja **Jevgeni Baškov**, prantsuse pianist **France Clidet** jt.

*

Tuleva aasta juulikuuks Moskvasse toimuma planeeritud 10. Tšaikovskini. interpreetide konkursi toetamiseks pole Venemaa valitsusel raha. Jaapani firma „Pioneer Electrics“ andis 1,3 milj. USA dollarit. Nii loodab ta ka laiendada oma side- ja stereokaupade turgu Moskvas. Konkursi toimumiseks on vaja hankida veel juurde vähemalt niisama palju raha.

Prantslastele meeldib R. Strauss

L'Orchestre de Paris, s.o. Pariisi linnaorkester, alustas uut hooaega 6 kontserdiga **Richard Straussi** loomingust. Kahte erinevat kava mängiti kuulsas Pleyeli saalis kolm korda.

Portree, mida Mozarti juubeliaastal pakuti välja tema portreena, on nüüd identifitseeritud **Luigi Boccherini** (1743—1805, itaalia helilooja ja tšellist) portreeks.

Heliloojat on kujutatud 21—23 aasta vanusena. Oletatava loomiskohana tuleb kõne alla Viin või Pariis, kus Boccherini saavutas oma esimese suurema edu. Portree kannab kunstniku signatuuri „Liotard“, kuid see vajab veel täpsemat ülekontrollimist. Kahjuks ei ole noodinäide vasakus nurgas pärit Boccherini loomingust.

Imepoiss

Euroopa muusikaale vallutab praegu Novosibirskist pärit 22-aastane **Vadim Repin**. 1989. aastal emigreerus Hamburgi tema õpetaja Sahhar Bron. Noormees jätkas õppimist üksinda ning sedavõrd edukalt, et võitis kuninganna Elisabethi konkursi Brüsselis. Pärast seda olid talle avatud kõik Euroopa kontserdisaalid. **Repin annab 90 kuni 100 kontserti** aastas ning elab koos oma (samuti viuldajast) abikaasa — grusiinlannaga — Hamburgis.

Uus täht Poolast

Poola nüüdisheliloojad on Läänes jätkuvalt populaarsed. 80-aastase **W. Lutoslawski** ja 60-aastase **K. Penderecki** kõrval on tõusnud nüüd kolmas täht — **Henryk Gorecki**. Tema 3. sümfooniast on tänava ette kantud mitmel pool — Baltimore'is USA-s, Maastrichtis Hollandis, Strasbourgis Prantsusmaal, Genfis Sveitsis jne.

Brasiilia pianisti edu

Inglismaal Leedsis toimunud mainekal pianistide konkursil tuli võitjaks 28-aastane brasiillane **Ricardo Castro**. Tema voorusteks loetakse head sõrmjooksu, maitset ja tundlikkust. „Financial Times“ arvates on tal aga vähevoitu individuaalset omapära.

Uus muusika kõlas Norras

Talinnas korraldatav „NYYD“ on vaid üks lüli Euroopas toimuvate paljude uue muusika festivalide sarjas. Üks viimaseid neist toimus oktoobris **Oslos**.

TÖÖKORRALDUS

Alustati nüüd juba teist hooaega ilma kunstilise juhita, kolme „tööpaariga“ (produtsent ja assistent). Igal paaril on oma „liin“, süsteemiks — teha kõik, planeerimisest teokstegemiseni (s.t. idee väljapakkumisest kokkulepete sõlmimise ja kontserdi toimumiseni välja).

TÖÖPAARID on niisugused: **MA-DIS KOLK — VELVE LUUK, PEETER VÄHI — ELLE HIMMA, LAURI AAV — KRISTA KRIESENTHAL.**

„**MAAJAOTUS**“ on järgmine: **LAURI—KRISTA tandem** — Eesti muusikute kammerkontserdid, kontserdid Niguliste kirikus, Griegi 150. sünniaastapäeva tähistav Norra muusikafestival.

MADISE—VELVE tandem — eelkõige uue muusika festival „**NYJD 93**“, noorte muusikute konkurss-festival „**Con brio**“ pluss üksikuid muid kontserte.

PEETRI—ELLE tandem — „**Oriendi**“-festivalid (järgmine nüüd 1995. a. mais), kõik süva muusikafestivalid Eestis (nagu tänavu oli näiteks „**A. Pärt Viru maal**“). Lisaks neile kõik, mis on seotud ansamblitega „**CAMERATA TALLINN**“ ja „**HORTUS MUSICUS**“ (aga ka A. Mustoneni ülesastumised solistina ja dirigendina) ning muude väljapaistvate solistide-ansamblite kontsertide korraldamine.

KOKKUVÖTE HOOAJA SUUREMATEST TSÜKLITEST

Festivalid

1) „**KANADA MUUSIKA PÄEVAD**“ (toimusid 10.—12. oktoobrini.)

Ürituse initsiaator oli Sirje Normet, põhitagijaks „**FIESTA**“ (Herbert Murd), Eesti Kontserdi korraldada oli sümfooniakontsert 10. oktoobril.

2) **RAHVUSVAHELINE UUE MUUSIKA FESTIVAL „NYJD 93“** 22.—28. novembrini (vt. 2. lk.).

Väga huvitavalt üles ehitatud ja planeeritud seekord. Avamine **HARJU** tänaval **VILDE** monumendi platsil kolmest vanalinna tornist (Kiek in di Kōk, Niguliste, Raekoda) elektrooniliste vaskpillidega jne.

3) **NORRA MUUSIKA PÄEVAD** 1.—5. detsembrini, alapealkiri „150 aastat E. Griegi sünnist“.

4) **BAROKKMUUSIKA PÄEVAD VÄRAVATORNIS** 3.—6. veebruarini, kunstiline juht **Andres Mustonen**.

5) **Noorte muusikute konkurss-festival „CON BRIO“** 25.—27. veebruarini, seekord eripäraks vanuse alampiiri alandamine ning koostöö ETV ja „**EUROVISIONIGA**“ (konkurss selgitab kandidaadid noorte interpretide konkursile).

6) **ORATOORIUMIDE JA KANTAATIDE NÄDAL** 26. juunist kuni

2. juulini.

7) **Rahvusvaheline koorifestival TALLINN '94** (laulupeo ajal).

8) **Tallinna „SUVEMUUSIKA FESTIVAL '94“** 13.—17. juulini.

Kaks läbi kogu hooaja käivat seeriat on plaanis KAMMERMUUSIKA valdkonnas

Need on: 1) **ANDRES MUSTONENI — IVO SILLAMAA** tsükkel **RAEKOJAS**, milles esitamisele tulevad kõik **MOZARTI** viiulisonaadid. Tsükkel koosneb 5-st kontserdist.

2) **Teises seerias** mängib **LAURI VÄINMAA** hooaja jooksul kõik 32 L. van **BEETHOVENI** klaverisonaati 7-el kontserdil **MUSTPEADE MAJA VALGES** saalis (esimene kontsert 21. detsembril). Seda seeriat nimetas P. Vähi tabavalt „vägitükiks“!

3) **Uhke kontsertide rida** teostub **TÖNU KALJUSTE** eestvõttel ja teostusel. Sinna kuuluvad kontserdihooaja avanädala 6-le **Bachi** motetile lisaks **J.S. Bachi h-moll MISSA** ja „**JOHANNES-PASSIOON**“, **John Rutteri „JÕULUMUUSIKA“**, **Händeli „MESSIAS“**, **Händeli ORELIKONTSERDID** (eri solistidega) ja võib-olla veel midagi põnevat.

MIDA PAKUTAKSE AASTA- VAHETUSEKS?

TÖNU KALJUSTE poolt „**JÕULUMUUSIKA**“ 23. detsembril. **MUSTPEADE MAJAS** mängib 30. ja 31. detsembril **ERSO JORMA PANULA** juhatusel, **ESTONIA KONTSERDISAALIS** on 31. detsembril aga **AASTALÖPUBALL**.

KEDA-MIDA HUVITAVAT VEEL ON OODATA?

Jaanuaris (19. I **TARTUS**, 20. I **TALLINNAS**) tuleb **MALMÖ-orkester** koos **Paavo JÄRVI-GA**. 14. detsembril **Tallinnas**, 15. detsembril **Tartus** mängib kuuks **BRITTENI-kvartett**, **SOOME koori** ja **TALLINNA KAMMERORKESTRI** koostöös esitatakse **Brahmsi „SAKSA REEKVIEM“** (dirigent **A. Mustonen**).

Eesti publikul on võimalus kuulata ka üht maailma kuulsamat kammerkollektiivi, **Kronose-kvartetti** jne.

Üheks tähtsaks väljundiks EESTI KONTSERDILE on olnud ka

Eesti muusika festivalide korralda- mine koos Kultuuri- ministeeriumiga

Niisugune oli eelmisel aastal **KARLSRUHE** festival, tänavu **BIELEFELDI** festival. Järgmisel aastal toimub selletaoline festival jälle **Saksamaal**, põhikorraldajaks **Eesti Kontsert**. Festival toimub **SAUERLANDIS** (**Düsseldorffist-Frankfurdist** ca 200 km põhja poole, **Kasseli lähedal**) juuli viimasel nädalal. **Nädala jooksul on planeeritud 15 kontserti folkloorist kuni akadeemilise muusikani**. Ka levi-muusika.

Praegu käivad läbirääkimised. Korraldajate põhisoov on, et kindlasti oleks esindatud folkloor. **Asja veavad SAKSAMAA** pooltel sealse **SAKSA-NÕUKOGUDE SÕP-RUSÜHINGU** (praeguseni pole nime vahetatud, sest see nõuab rahalisi väljaminekuid ja kauast bürokraatia-aparaadi läbimist ja nad leiavad, et selle asemel on parem midagi vajalikumat finantseerida!) esimees **PETER MICHELS** ja teine Eesti-entusiast (ametilt praegu põllumajandusminister) **CLAUS MATHIESEN**, kes toetab valitsuses rahade andmist.

Mida on Eesti Kontserdil kavas teha laste muusikaliseks harimiseks, nende kontserdikäimise harjumuse kasvatamiseks?

Sellele küsimusele saime vastuse vanemtoimetajalt INNA KIVILT.

Lapsi pole me unustanud sellelgi hooajal. Jätkuvad loeng-kontserdid koolides, kontserte toimub nii meie saalis kui mujal. Üheks põnevamaks sarjaks töötab kujuneda neljast kontserdist koosnev sari mudilastele pealkirjaga „**KARUMÖMMIST SUUREKS KARUKS**“.

Sarja esimeses kontserdis 24. oktoobril olid õhtu põhisüstajad **EESTI TELEVISIOONI** laste laulustuudio lapsed **AARNE SALUVEERI** juhatusel, mustkunstnik **Erich Udras** ja joogavõimleja **Vello Vaher** oma lastega.

Sarja teise kontserdi 28. novembril sisustab ansambel „**VIKERKAAR**“ **Helgi Rõõmussaare** ja **Katrin Patte** juhatusel. Sellel kontserdil on palju tantsu ja liikumisrõõmu. Kaastegevad on ka akrobaadid **Aado Mänd** ja **Ahto Rändla**.

Kolmandal kontserdil 19. detsembril laulab **EESTI POISTEKOOR** **Venno LAULU** juhatusel, neljandal kontserdil 30. jaanuaril on järjekord jõudnud aga juba sümfooniaorkestrini. Mängib **ERSO**, dirigendiks on **Tarmo LEINATAMM**. See ei ole muidugi mingi tavaline akadeemiline sümfooniakontsert. Seal räägib, dirigeerib **Karu** ja on muudki põnevat kuulda-näha.

KONTSERDID TOIMUVAD KÕIK ALGUSEGA KELL 16.

RAHVAMUUSIKA RIILILE

Tuleva aasta eelarve on jõudnud valitsusest Riigikogu komisjonidesse. Valimised kohalikesse omavalitsustesse on möödas, haldusstruktuuride ümberkohendamine alanud, et üle minna nn. kahetasandilisele juhtimissüsteemile (riik — vald). Skandaal ERSO ümber on leidnud esialgse lahenduse, **kinokunst on visatud riilile paremaid aegu ootama. Kes on järgmine?**

Töenäoliselt rahvakultuur, mille kohalikele struktuuridele pole eelarves sisuliseks tegevuseks sentigi ette nähtud.

Pole tarvis tõestada eesti rahva identiteedi ja rahvuskultuuri säilitamise vajadust. Harrastus- ja seltsitegevus ning rahvahariduslikud insti-

tutsioonid on aastasadade vältel meie rahvast ja rahvust alal hoidnud. Ühtekokku hõlmab see ligi 200 000 aktiivset inimest. Selle tegevuse koordineerimiseks maakondlikul tasandil on tarvilik meeskondlik rahvakultuuri keskus (mis mitmel pool juba olemas), kes tegeleks kohaliku kultuurielu korraldamisega. Eesmärgiks on loomulikult rahvakultuuri paikkondlike traditsioonide ja folkloorse pärimuse hoidmine ja kaitsmine massikultuuri pealetungi vastu.

Rahvakultuurikeskuse ärajäämisel satub esimesena löögi alla laulu- ja tantsupeo ettevalmistustsükkel, teiseks lakkab toimimast juba väljakujunenud maakultuuri edendamise

süsteem, mis tagab maakondliku (territoriaalse) ja vabariikliku kultuurielu koordineeritud tegevuse.

Mõne maakultuuritöötaja palganing maakonna kultuurielu vajadusi tagava rahasumma suurus on vaid 1,5 miljonit krooni aastas (2 luksusauto hind). Ohutunnet kinnistab asjaolu, et kaob pinnas, kust võrsub tuleviku Eestimaa tippkultuur.

A. Ojala

Toimetuselt:

Selle probleemi on tõstatanud mitmed sellised ja organisatsioonid Eesti juhtkonna ees. 3. novembril toimus samas küsitluses maakondade kultuurinõuniku koostamine nende komisjonide esindajatega Pärnumaal Kabilis.

Eesti Muusikaõpetajate Liidu KIRI Kultuuri- ja Haridusministeeriumi kantslerile hr. V. Jürissonile

Koolinoorte laulupeo ettevalmistamise käigus 1993. a. kevadel toimunud võistlulaulmisel kinnitati kooridele taseme kategooriad: I, II, III.

Vastavalt Kultuuri- ja Haridusministeeriumi käskkirjale nr. 150 18.06. 1993. a. on võimalus tasustada kategooria saanud kooride õpetajaid-dirigente järgnevalt: I kat. — 8 t, II kat. — 6 t. ja III kat. — 4 t nädalas.

TÄNAME NEID LINNA- JA VALLAVALITSUSI ning KOOLIDE JUHTE, KES ON SUUTNUD LEIDA VAHENDID SELLE KÄSKKIRJA RAKENDAMISEKS.

7. oktoobril 1993. a. toimunud EMÖLiidu volikogu, kuhu kuuluvad kõikide linnade/maakondade esindajad-muusikaõpetajad leidis, et ülalnimetatud käskkirja rakendamine soovituse vormis on tekitanud muusikaõpetajate seas palju arusaamatusi ning pahameelt. On tekkinud vägagi ohtlik olukord, mis võib tuua kaasa korvamat juhtu meie koorimuusika traditsiooni järjepidevusele, selle kvaliteedist rääkimata: paljudel juhtudel pole koolijuht huvitatud kõrgemafasemelistest kooridest kui rahanõudvatest nähtustest. Situatsiooni, kus kolme kategooriakoori omava õpetaja

töö jääb tasustamata, tuleb lugeda eesti kultuurile ohtlikuks. Tekkinud olukorras teeb EMÖLiidu volikogu ettepaneku:

I Leida FINANTSID muusikaõpetajate töö tasustamiseks vastavalt omistatud kategooria(te)le.

Vastasel juhul ei pea Eesti muusikaõpetajad võimalikuks 1994. a. Juubelilaulupeo ettevalmistamist.

*

Mõlemas ülaltoodud mureküsimes on riigi juhtorganite poole pöördunud ka Eesti Oldilaulupeo Peakomisjon.

Kord aastas...

(Algus 5. lk.-l)

Järgmine Helsingis ning kolmanda toimumispaigaks sai Tallinn. Järjekordne, arvult kaheksas kongress toimub 1995. a. Soomes Yväskyläs. Hõimuliikumistraditsioone meil jätkasid sisuliselt (võimalustele vastavalt ainult N. Liidusiseselt), ka alates 1976. a. toimuma hakanud rahvamuusikakonverentsid (vt lähemalt „ML“ nr. 15).

Mihkel Veske päevad

Selleaastased hõimupäevad Eestis olid möödunud aastatega võrreldes laiahaardelisemad, sisaldades iga rahva saatuse puhul kolmele olulisele valdkonnale pühendatud konverentse. Nendeks valdkondadeks on 1) keel kui rahvusliku identiteedi peamine kandja („Emakeel ja teised keeled“ — 8.—11. X), 2) poliitika, mille kaudu kujundatakse rahva saatust („Soome-ugri vähemusrahvad muutuvad maailmas“ — 11.—13. X) ja 3) rahvuskultuuri (kui samuti rahvusliku identiteedi olulise kandja) alus — folkloor („Autentne folkloor tänapäeva folklooriliikumises“ — 15.—17. X). Kõik need teadusirited ning arvukad kultuurisündmused (esimese mari rahvusoperi 30. aastale pühendatud pealelõuna Estonia Talveaias, soome-ugri rahvaste käsitöö näitusmüük Tallinna Raekoja keldris, Ungari kultuuriõhtu „Estonias“, Sandor Csori luule esitlemine Kirjanike Majas, arvukad soome-ugri rahvamuusikakontserdid üle Eestimaa) olid tänava koondatud ühise nimetuse alla „Mihkel Veske päevad“, sest möödus 150 aastat selle tähelepanuväärse eesti

ärkamisaja tegelase, ühtlasi aga ka meie esimese soome-ugri keeleteadlase sünnist.

Palju soome-ugri rahvamuusikakontserte

Hõimupäevade üks olulisi eesmärke on oma hõimurahvaste lähem tundmaõppimine, vastastikune lähenemine kultuuri kaudu. Sel eesmärgil korraldati arvukaid kontserte Eesti eri paigus. Sageli olid need meie külaliste ja kohalike folkloorikollektiivide ühisesinemised. Asja aset leidnud Moskvasündmustele vaatamata jõudsid kohale rahvamuusikud Udmurtiast, Marimaalt ja Permi-Komi rahvusringkonnast. Tulmata jäid sel korral Soome-saamid, vepsalased ja liivlased. Viimasel puhul polnud õnneks põhjuseks küll mitte ebastabiilsus naaberriigis või raskused viisade saamisel, mis paljusid (eriti konverentsi külalisi) kimbutasid. Liivi ansambel „Skandinieki“ oli tagasi tulemas Saksamaalt, kus ta käis vastu võtmas folklooripremiat.

Udmurdi rahvalaulu ja rahvamuusikat oli võimalik kuulata Kijasovi rajooni Karamas-Pelga küla Mazitovite perekonnaansambli. Kontsertidel esitasid nad peamiselt udmurdi võõruslaule (kasutasid nii isa- kui emapoolse suguvõsa meloodiaid), tantsulaule ning improviseerisid ka Eestisse-sõidu teemadel. Nende etteasteid kommenteeris noor udmurdi rahvamuusika-uurijs Marina Hodoreva, kellega eestlased on kohtunud varemgi (näiteks ajal, kui ta oli Tartus stažeerimas).

Mari rahvamuusikaansambel oli pärit niidumaride (Volga jõest põhja pool

asuvalt) alalt Selnuri rajoonist. Repertuaari kuulusid põhiliselt niidumaride, osalt ka idamaride pulma-, lüüriilised ja ringmängulaulu ja loomuliku folkloorilik, millela maride esinemisi ettegi ei kujutaks — hoogsate ja graatsiliste ringtantsude saatel esitatavad tantsulaulud... Esinemistes osales ja kommenteeris mari rahvamuusika-uurijs Oleg Gerassimov.

Permi-komid olid end esindama saatnud suurepärased laulikud Kotšovi rajooni Kägi külast. Nad võlusid oma rikka repertuaari ning loomuliku esituslaadiga. Kommentaarid ja selgitused olid permi-komi etnomusikoloogilt Nadežda Zulanovalt.

Lisaks folkloorirühmale oli Udmurtiast kohale sõitnud ka folklooriteater „Katantsi“. Samalaadset folkloorisõprust esindab meie kultuuripildis Tartu Lasteteater. Omade kiituseks saame selgi korral öelda, et tartlaste etendused jõuavad folklooris sügavamale ja stiililt lähemale. Või oli see üksnes teatraalsus, mis udmurdi professionaalsete näitlejate puhul mõjus liialdatult?

Külalised jagunesid kaheks gruppiks ning andsid kontserte Eesti erinevates paigus. Marid ja udmurdid käisid koos Ingrid Rüütliga Võrus, Tartus, Jõhvis ning Rakveres, permi-komid ja setu leelokoor „Leiko“ Vaika Sarve saatel aga Haapsalus, Pärnus ja Raplas. Esineti koolides ja kultuurikeskustes, kohtuti kohalike folkloorirühmadega. Hõimukontserdid kulmineerusid 16. oktoobril Tallinnas kõigi külaliste ja mõningate Tallinna rühmade („Sõsar“, „Leegajuse“ lapsed“) ühise kontserdiga Rahvusraamatukogu.

Anu Vissel

10.—12. oktoobrini toimusid Eesti Muusika Nõukogu ja FIESTA KONTSERDI korraldusel "Kanada muusika päevad" Eestis — Tallinnas, Tartus, Pärnus ja Viljandis Mõtte algataja ja eestvedaja, Kanada Heliloojate Liidu juhatause liige Ted Dawsoni ettepa-

nekul pühendati festivali heliloojate Sir E. Macmillani ja R. Murray Schaferi juubelitele. See oli meie mail esimene nii põhjalik Kanada (ja ka sealsete eestlaste) heliloomingu tutvustus.

Tallinnas...

Juba 9. oktoobri õhtul kuulas väike seltskond **TEATRI- JA MUUSIKA-MUSEUMIS** Kristi Alliku loengut „Taevakannel“.

Torontos sündinud helilooja on lõpetanud California ja Toronto ülikooli ja töötab praegu professorina Kingstoni Muusikakõrgkoolis džässi ajaloo, muusikateooria ja kompuutermuusika alal. **K. Allik** loob elektronmuusikat ja „viljleb“ koos abikaasa **Robert Mulderiga** audiovisuaalseid installatsioone. Nendega seotud esteetilisi ja tehnilisi aspekte püüti kuulajatele selgitada sõna, heli ja videopildi abil.

Kompuutertechnika ajastul on elektronmuusika loomise võimalused väga avarad.

Elektronika kasutuses on kõik vähegi kujuteldavad helid, millest valdav enamik pole saavutatav ühegi traditsioonilise instrumendiga. Puudub noot, puudub interpreet, on vaid autor, helilint ja kuulaja, kes kas võtab pakutava omaks (nõustudes **K. Stockhauseni** väitega, et orkester... kuulub minevikku) või ei võta. Koos videoga, millest andis põgusa aimumuse telepilt, omandas tehishelind mõneti ka filmimuusika funktsioone. Nähtud katkendis oli kasutatud kompuutergraafikat, slide ja joonistusi; ulatuslikus „Purgatooriumis“ ka elavaid näitlejaid, kelle liigutused vallandasid kompuutrisse sisestatud helid. Sel puhul oli tegu hetkel sündiva interpretatsiooniga! Veelgi üllatavam oli näitlejate „ehitus-joonistus“ — tegevus, kus käe viibe tõi ekraanile sambad või lillepärjad, teine liigutus pühkis aga ekraani puhtaks.

Arvutipala „Taevakannel“ peab aitam installatsiooni vahendusel intensiivsemalt nautida ümbritsevat loodust, ka linnakeskkonda. Etendusi plaanitakse anda igal aastal sajandivahetuseni, ja alati eri kohtades. Maastikule asetatud läbipaistvate torude kaudu võimenduvad ja muutuvad süntesaatori helid. Interpreediks võib olla ka näiteks üksik jalakas, mille videopilti kompavad tundlad“ annavad siluetimeutused üle süntesaatorile. Kaasa „mängivad“ ka linnuhääled, ojavulini ja tuulekohin. Mulje „helipildist“ jäi küll kesiseks, kuid kujutlusvõime abil asja loodusesse üle kandes võis tunnetada projekti mõjukust ja omalaadsust. (Olgu öeldud, et „Taevakannel“ võitis 1992. a rahvusvahelisel kunstide koostoi me konkursil „ARS ELECTRONICA“ eriauhinna).

Kõige kõitvamaks osutus siiski kompromissvariant: elav interpreet koos lindilt kõlava elektronmuusikaga.

Seda sai kuulda von Krahli Teatri baaris. Asukoha valikuga nii olme (paks suitsuvine) kui publiku (õhtut „longdrinkiga“ veetev üleemeelik noorus) osas löödi rängalt mööda ja esinejal tuli lihtsalt „leppida“ enda eest baari (ja tagasi lauda) marssivate inimestega.

Väga suurte võimalustega musikaalse oboemängija **Laurence Cherry** kanda jäi sel umbsel ja lärmakal õhtul lõviosa programmist. Kui **B. Truax** suurvormis „Song of Songs“ oli soolopartii rohkem

mediteerivama ja improvisatsioonilisema iseloomuga (kuigi täpselt noodistatud) ja saatepartii domineerisid loodus-hääle ja **VANA TESTAMENDI** katkendite kõrval peamiselt „seisundlikud“ helivood, siis **D. Keane**’i värvikas „Tangos“ vaimustas erksa rütmiga soolo ja saatepartii suurepärase haakumine.

Ka sel õhtul demonstreerisid **K. Allik** ja **R. Mulder** oma „Taevakannel“ ja kõlas **K. Alliku** elektrooniline teos „Integra“.

Muusikapäevade kesksel üritusel — sümfoniakontserdil — andis **ERSO YURI MEYROWITZ** juhatusel huvitava läbilõike Kanadas sündinud muusikast.

Algus oli küll natuke öudne: **O. Danieli** orkestriteoses „Mustad koerad“ „...lüksid õises maastikus, kus ainsateks valgusallikateks on kuivalguses peegelduvad kihvad ja niiskelt läikivad silmad, ihe kindla eesmärgi suunas...“ Sellisele süžeele vastas maksimaalse dünaamikaga löökpillide ja õiseid hääli imiteerivate mänguvõtete kasutamisega saavutatud sünye helipilt üsna adekvaatselt.

K. ALLIKU poolt sel aastal noorele tšellistile **Eero Voitkile** pühendatud „3 tekstuurit“ reedab *tremolos* püsivate kõlapindade „kosmilise“ helinivoo ja meloodiaist hoidumisega omal moel autori kiindumust elektronmuusikasse. Solist on kammerorkestrile suhteliselt vähe vastandatud, ka orkestrandid sooleerivad, peavad tšelloga kahekõnet. Ilmselgelt naudib **K. Allik** põnevaid kõlakombinatsioone, mängleb osavalt muusikalise tekstuuriga ja rakendab oma fantaasia teenistusse kõikvõimalike võtteid kuni roobi taga mängimiseni. Oma väljapaistvalt kaunitämbriolist tooni sai **E. Voitk** näidata aga üpris harva.

Kui seni manipuleeriti kuulaja intellektiga, siis **T. Dawsoni** „Mõranenud klaas“ paitas ka hinge. Teguti leinamuusikaga isa mälestuseks. Tsitaadid **Purcellilt** olid raamitud klaasjate helikaskaadidega. Siingi oli rakendatud rohkelt löökpille, kaasa arvatud klaver, kuid hoopis meeldivamal eesmärgil kui „Mustades koertes“.

KALJO RAID oli oma I sümfonia kirjutamise aegu vaid 23-aastane, kuid ilmutas juba tõsist meistrikäsi nii temaatilise materjali valiku ja arenduse kui orkestratsiooni vallas.

See oli traditsiooniliselt tõsine suur sümfonia tavaparaste kontrastide, töötluste ja kulminatsioonidega. Algul leinalise, siis aga apoteoosi tõusva I osa vahetab välja andekalt üles ehitatud rütmikaga *Vivace*. Sümfonia lõpeb majesteetliku *fiinaaliga*.

Dirigendi ja **ERSO** koostöö laabus rahuldavalt. Võimalik, et esitatud teostest võinuks mõndagi mõjukamalt ja ehtsamalt eksponeerida, aga esmakuulajale jäi nii või teisiti avastamisvõime ja selle eest kõigile suur tänu!

Samad sõnad on määratud ka Tallinna Keelpillikvartetile,

kes Mustpeade Maja tühjas ja külmas saalis mängis **E. Macmillani** ja **J. Hetu** kvartette ja **Mozetichi** pala „Lament in the Tangled Garden“.

Oma kvarteti kolm osa kirjutas **E. Macmillan** I Maailmasõja ajal, interneerituna Berliini lähedases laagris elades, neljanda osa kojujõudnuna 7 aastat hiljem. See on soliidne, traditsiooniliselt vormistatud kammerteos, mis annab tunnistust keelpillispetsiifika ja kompositsioonitehnika põhjalikust tundmisest. Lüüriline ja dramaatiline poolus on hästi tasakaalus, omaette pärliks sädelev *Scherzo*.

J. Hetu 1972. a. valminud kvartett köitis uudemsa helikeele osava sobitamisega klassikalisse kvartetivormi, nii-öelda mineviku ja oleviku elementide sünteesiga. Üksikute pillide soolod, aga ka *Vivace* üliaktiivne liikumine ja fugeeritud *fiinaal* seadsid kvartetile küllalt suuri nõudmisi.

Täiesti unikaalseks osutus **M. Mozetichi** 1992. a. kirjutatud „Kaebelaul segitrambitud aia, kaotatud loodusliku päras“. Ootamatult kaunis meloodia puhta harmoonia taustal, eksspressiivne areng viha ja meelegeiteni, mida, muide, kujutab kummaline tantsuviis, ja lõpuks suubumine täielikku resignatsioonini... Pole tükil ajal kogenud sellist muusikalaumust!

M. Vulp, **T. Nestor**, **V. Kuusk** ja **H.-D. Varena** olid teinud tublit tööd Kanada heliloomingu väärrikaks tutvustamiseks, suutnud kaunis lühikese aja jooksul süüvida tõlgitsuslikesse probleemidesse ja lahendatud laimamatult tehnilised ülesanded.

Ines Rannap

○ Kristi Allik

○ Eero Voitk

Teatri- ja Muusikamuuseumi muusikaosakonna algatusel alustati 3. novembril uut kontserdisarja „Põhja- ja Läänemeremaade rahvapille“. Kokku on selles 12 kontserti, mis toimuvad muuseumi ekspositsioonisaalis. Avalöögi au langes rootsi rahvapillile **nyckelharpa**le (võtmeharf). Kohale oli tulnud ja esines **nyckelharpa**l rootsi rahvariides **Tonny Wikström**, mees, kes selleks saanud koolitust mitmes muusikaõppeasutuses. Viiulil oli kaastegev **Mari-Ann Kuusk** — Tallinnas sündinud-kasvanud ja nüüd Rootsis elav viiuldaja.

Kontserdi korraldamisele aitasid kaasa Rootsi Saatkont Tallinnas ja Rootsi Instituut Stockholmis. Saalitäie publiku hulgas viibis ka Rootsi suursaadik Eestis hr. **Lars Grundberg**, kes esines spontaanse tervitusega. Teda saatis saatkonna kultuuriatašee hr. **Hans Lepp**, kelle abil oli organiseerimisraskusi välkkirelt ületatud.

Kontsert toimus koduselt hubases laadis. Lisaks kavalehele teadustas ja kommenteeris iga lugu ja selle varasemaid esitusi T. Wikström ise. M.-A. Kuusk oli siis tõlkija rollis.

Kui oli vajadust, näidati ka tant-

sammud ette. Kontserdi teise osa moodustasid rootsi helilooja **Eric Stahlströmi nyckelharpa**le komponeeritud palad, mida ta ka ise esitab. Tänu temale on see rahvapill tänapäevani Rootsis nii laialt levinud.

Pärast kontserdi lõppu vastati publiku küsimustele. Igal soovijal oli võimalus meie jaoks unikaalset pilli käes hoida ja mänguvõtteid proovida.

Kontserdi õnnestumisele aitas palju kaasa esinemise vahenditus. Ka muuseumi saali koloriitsus kujundas meeleolu.

Muuseumipoolne edaspidine põhieesmärk on igal kontserdil tuua eredalt fookusesse üks vastava maa populaarne ja samas meile põnevust pakkuv rahvapill, seda igakülgsest tutvustades. Kuna meil laienevad ja süvenevad väga kiiresti kontaktid esijoonel Põhja- ja Läänemeremaadega, alustame kõigepealt nende pillide tutvustamist. Nii kontsertide korraldamisel kui materjalide hankimisel on juba praegu abiks mitu kultuuriinstituuti, infobürood ja loomulikult saatkond.

Järgmisel kontserdil on päevakangelaseks meie kodune kannel oma mitmetes variantides. Kavatsime tutvustada ka Tallinna Klaverivabrikus toodetavaid kandleid. Kontserdi korraldamisel on lubanud abi **Els Roode** ja **Rahvamuusikute Selts**.

1994. aasta jooksul on kavas tutvustada veel rahvapille Norrast, Lätist, Saksamaalt ja Taanist.

Alo Põldmäe

○ Lars Grundberg, Mari-Ann Kuusk ja Tonny Wikström.

H. Saarne foto

***...Tartus

Kanada noore tšellisti **Eero Voitki** kontsert oli pühendatud tema vanaisa **Evald Johannes Eduard Voitki** mälestusele.

E.J.E. Voitk sündis Võrumaal, õppis „Pallases“, tegeles ka kirjandusega. Tema sulest on ilmunud mitmed luuletuskogud ja kaks näidendit. 1943. aastal lahkus ta koos perekonnaga Eestist. Suri 29. oktoobril 1976 Kanadas.

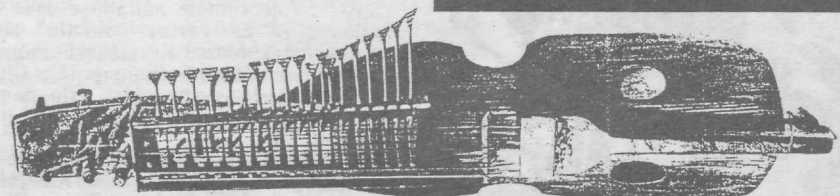
Tema poeg **Andrus Voitk**, ametilt kirurg, tellis **Kaljo Raidilt** isa mälestuseks muusika E.J. Voitki „Pagulaslauludele“. Käesoleval aastal valmiski vokaaltsükkel „Emigrandi laulud“, mille esiettekanne oli 11. oktoobril Tartu Ülikooli aulas.

Teose esitasid **Andrus Voitk** (bassbariton) ja **Eero Voitk** (tšello). Ilmselt ei teadnud suurem osa kontserdikülastajaid (neid oli paarkümmend) eriti midagi K. Raidi loomingust, sõnum jäigi ebaselgeks, vokaalpartii paremaks arusaamiseks olnuks vaja jälgida partiituuri. Tšellopartii oli esitatud väga korrektselt ja selgelt.

Suurema osa kaheosalisest kontserdist sisustas andekas tšellomängija **Eero Voitk**. Kavas oli J.S. Bachi soolosiit nr. 3 tšellole ja Z. Kodaly soolosaat tšellole op. 8.

E. Voitk sündis 1971. a. Montrealis. Lõpetas Toronto Konservatooriumi. Ta on esinenud nii soolokontsertidega kui ka orkestri solistina. Praegu mängib ta Malmö sümfooniaorkestris, mida juhatab **Paavo Järvi**.

Marina Tamme

INSTRUMENTAARIUM

Võtmeharf ehk -kannel

Selle pilli rootsikeelne nimetus on „nyckelharpa“, saksakeelne „Schlüssel Fidel“. Nimetus tuleneb arvatavasti pilli helikõrgusi fikseerivate klahvide sarnasusest võtmega ja arvukatest resonantskeeltest, mis loob paralleelset harfiga.

Pilli algkujuks arvatatakse olevat keskaegne väntlüüra. Üht vanemat mudelit nimetatakse ka poogenharfiks. See meenutab mõneti meil Lääne-Eestis levinud hiiu kannelt. Vanemad variandid olid laialt levinud Kesk- ja Põhja-Euroopas, praegu mängitakse seda põhiliselt vaid Rootsis Upplandi maakonnas ja sellega piirnevatel aladel.

Varasemad andmed võtmeharfi kohta Rootsis pärinevad keskaja kivitahvlitele raiutud luuleridadelt, samast ajast pärit kirikumaaingud kujutavad aga seda pilli mängivaid ingliseid.

Vanad võtmeharfid ehitati diatoonilistena, nii sai mängida vaid teatud helistikes.

Uued pillid on kromaatilised, mängida saab kõigis helistikes. Nendel on ka palju suurem kõlajõud. Väga olulist rolli mängivad arvukad resonantskeeled, tänu nendele on võtmekandel omapärane tämber.

Võtmeharfi muusika on tavaliselt lihtne ja põhineb tihti kolmkõla-käikudel. Suur osatähtsus on rütmil, see peab olema lihtne ja kaasahaarav, nii et selle järgi oleks hea tantsida.

Vana traditsiooni kohaselt tantsiti Rootsis ringmänge 3/4 taktimöödus. XVI—XVII sajandil, kuningas Gustav I Vasa ajal, hakkasid Rootsis levima uued moेतantsud, näiteks Poolast pärinev tants polska. Segunedes ringmänguga, kujunes välja 3/4 taktimöödus polska. Polksid esitatakse meeleldi just võtmeharfil. Ka T. Wikström mängis Tallinnas esinedes õige mitmeid polksasid.

7.—10. oktoobrini toimunud „Jazzkaar '93“ oli kahtlemata alanud hooaja kõige mahukam muusikaüritus Tallinnas. Tuleb imetleda Anne Ermi ja teiste organisaatorite tohutut energiat selle korraldamisel. Pealegi juba 4. aastat järjest ning mitte just paremaks muutuvast majanduslikus olukorras. Kavas on loetletud 25 sponsori ja 25 toetajaks nimetatut ning nende arv on ilmselt suurem vähemalt firmade arvel, kes selles nimekirjas puuduvad, kuid kelle reklaam on kava lõpuosas.

Kokku anti 32 kontserti. Esinejate arvu kindlaksteegemiseks tekib aga raskusi. Kava järge oli 29 esinejat, annotatsioon on samas antud aga 38. Erinevuse ilmekaks näitajaks on Valgre õhtu, mis kajastub kolmes annotatsioonis. Osa seal esinenute kohta aga annotatsioonid puuduvad. Näidati 9 videofilmi.

Üldiselt vastas kvaliteet kvantiteedile. Organisaatorid näitasid, et hea tahtmise puhul on võimalik Eestisse tuua killuke maailma heast jazzist. Pealegi on praeguse

alust võrdlemisi teravaks kõrvutamiseks, kusjuures bravuurne R. Mitchell seatakse nostalgiliselt Valgrest mitme pea jagu kõrgemale. Niisugune väljaastumine on vahelduspakkuv nähtus Eesti (ja mitte ainult Eesti) praeguses muusikakriitikas, kus tolerantset tunnustatakse igasuguste stiilide esinemisõigust ja arutletakse vaid esitamismeisterlikkuse üle.

Publik ei paistnud olevat I. Mihkelsoniga samal arvamusel. Mitmed inimesed lahkusid R. Mitchellit „ultrajazz“ mängu ajal poole esinemise pealt ja nähtavasti mitte ainult hilise aja tõttu. Kas sellepärast, et nad ei kuulu praeguses Eestis nende hulka, keda I. Mihkelsoni sõnul iseloomustab „elujärje materiaalne edenemine“ ning seetõttu eelistavad rikka Lääne iidolile R. Mitchellile meie varasema ja vaesema aja R. Valgret? Samal ajal tuli aga Läänes samuti populaarseks ning Mitchellit maneerist mitte oluliselt erinevatel UMO-l ja G. Fame'il mängida publiku soovil rohkem liisapalu. Niisiis andis „Jazzkaar '93“ piisavalt mõtlemissainet Eesti publiku suhtumisest Lääne praegustesse jazzmuusika tippudesse.

Mitchelli ja Valgre taolisi vastandlikusi oli „Jazzkaarel“ teisigi. Näiteks teisel päeval järgnes „Sakala“ keskuses kõvahäälele „Danish Gospel Group'ile“ muusikateraapiaks sobiv päikesepaisteline ja seega kvarteti nimele „Kyaka Sun“ vastav („kyaka“ on üks peamiselt seasvatusega tegelev Austraalia aborigeenide suguharu) mäng. Nende kõrvutamisel olid pealtkuulajate arvamusel erinevad. Hea oli aga, et igaüks oli saanud endale midagi südamelähedast. Eksis aga konferansjee (ja seda tuli rohkemgi ette), kui ta esialgu tutvustas kvarteti kahemeheansamblina, kuigi kavas olid kõigi nelja mehe nimed rasvases kirjas ära toodud. Nähtavasti ei vaevunud ta eelnevalt kavast annotatsiooni lugema, vaid heitis pilgu ainult fotole, kus tööpoolest mängivad kaks meest.

Pingsas organiseerimistöös ei olnud suudetud vältida ka mõningaid teisi „apse“. Videofilme näitamise osas oli kellaeg ja ka vastav „Sakala“ saal kavas märkimata. Kes siiski mõnest kontserdist loobumise hinnaga läks filme vaatama, seda segas väärt asja nautimast võimas kära, mis paiguti summutas muusika.

Jazzilikke improvisatsioone tuli ette ka koosmängimise osas. Eesti-Ameerika ühiskvarteti (Tõnu Naissoo, Taavo Remmel, Daniel Walsh, Brian Melvin) liigagi traditsiooniliselt esinemist elavdas publiku jaoks n.ö. plaaniväliselt sellega liitunud Galaxy Trio Senegalist. „Kõneleva trummiga“ esinenud Yamar Thiani ja tema kaaslastel suutsid publikule elu sisse puhuda. Senegali mehed, ise mustad kui öö, ei mällanud pille kotis hoida kontsertide vaheajalgi, ergutades stoilisi põhjamaalasi tuliste rütmidega ka kohvikus. Senegallaste sekkumise tõttu ei sattunud ka kaks kvartetti (järgnes Rootsi-Taani „Nordic Quartet“) „Sakalas“ üksteise järele esinema, nagu kava ette nägi.

○ UMO Jazz Orchestra

Mida rohkem, seda uhkem. Kas ka praegu?

Kuid tunnistagem, et kogu selle muusikalaviini neljale päevale erinevatesse kohtadesse laimatut esinema planeerimine oli otse ülejätkäiv ülesanne. Tekib isegi kahtlus, kas üle ei pingutatud. Kuulajad olid nagu eeslid kahe või rohkema heinakuhja vahel, kui erinevates kohtades esinesid üheaegselt erinevad, maailma eri piirkondadest kokku sõitnud ansamblid (mis see kõik maksis?), keda oleks tahtnud mitte ainult kuulda (see võimalus oli ka Eesti Raadio vahendusel), vaid ka näha. Ainult 13 ansamblit kergendasid seda „eeslihtunnet“, esinedes 2 või 3 korda.

See kõik oli muidugi selliste jazzfestiivalide maailmastandardiga kooskõlas. Ei eeldatagi ju sel puhul, et kõik tahaksid kõike näha, ja publikule valikuvabaduse jätmine on endastmõistetav. Mida rohkem, seda uhkem!

Ainult kas pole Tallinn (ja kogu

○ Raimond Valgre

Eestimaa) selle traditsiooni järgimiseks liiga väike. Ja praegu ka liiga vaene. Anne Erm tunnistas ise pärast raadios, et kuulajaid oli, eriti põhiesinemiskohas — „Sakalas“ —, oodatust vähem. Küllap mõjus seegi, et kontserdihooja algus Tallinnas oli olnud ilma „Jazzkaaretagi“ üpris tormiline. Ning ega meil rahakaid inimesi praegu ka üleliia palju ole. Pensionäridele hinnaalandust — erinevalt „Eesti Kontserdist“ — ju ka ei tehtud.

Kogu see pillerkaar toimus ajal, kui laste muusikalise kasvatusega nii üldhariduslikes kui muusikakoolides on tõsi-seid raskusi, esijoones finantsilisi. Kuid sellest on lehv ju tulevik! Isegi raadio I programmi muusikatoimetust elab ilma kindlustundeta tuleviku osas.

Muidugi harjume me praegu turumajanduse reeglitega. Vastu peavad osavamad ja tugevamad, kedagi ei poputama. Kui „Jazzkaare“ organiseerijad suudavad sponsorite abil selle pillerkaari kiinni maksta, näitab see, et nad on hästi omandanud turumajanduse reeglitiku. Siiski on okas südames — kas selle asemel ei jää toetuseta midagi veel vajalikumat meie muusikavaldkondades, kus ei olda nii osavad raha hankimisel? Olgu riigilt või sponsoreilt.

Marina Tamme
Herbert Vainu

○ Roscoe Mitchell

guses Eestis instrumentaalmuusika teatud mõõnas vajalik kuulda-näha kõrgetasemelist pillimängu, et noortel oleks oma muusikasihte millegi järge seada. Kahju, et seda võimalust mitte täielikult ära ei kasutatud. Näiteks kuulsat inglise lauljat ja pianisti Georgie Fame'i saatnud Soome ja ühtlasi ühe Euroopa kuulsama — jazzorkestri UMO (Uuden Musiikin Orkesteri) esinemise ajal oli saalis näha vähevõitu vaskpillimängijaid.

Mitchell contra Valgre?

Maailma tippmehi oli teisigi. Näiteks järgnes vahetult Valgre õhtule „Sakala“ saalis ühe maailma tuntuma saksofonisti (üle 50 heliplaadi) ja omapärase muusikateoreetiku Roscoe Mitchellit (USA) ja tema kvarteti esinemine, keskes järjest üle tunni aja. See kõrvutipaiknemine on andnud ka muusikateoreetikule Immo Mihkelsonile („Päevaleht“ 12. oktoobril)

EESTI
MEESTELAULU
SELTS

sai 6. novembril juba 5-aastaseks

Selts ühendab praeguseks 48 mees- ja 29-poistekoori — umbes 2770 liiget.

EMLS-i juhatusse kuulub 14 inimest, igaühel on oma tegevuspiirkond ja ülesanded.

Seltsi ideeline juht ja juhatuse esimees on Teaduste Akadeemia Meeskoori president **HEINO ROSS**, esimehe asetäitjad on **ENDEL PLOOM** („GAUDEAMUS“) ja **OLEG SALUNDO** („RUNO“), sekretär — **TOIVO OJAVESKI** (EKE IM), välissuhetega tegeleb **PAUL RAUD** (Kooriühing), muusikatoimkonna tööd koordineerib **JÜRI RENT** (TTÜ AM), majandusasju ajab **ARGO KIRIKAL** (TTÜ AM), poistekooride probleemidega tegeleb **HIRVO SURVA** („REVALIA“), raamatupidamisega **KRISTEL NELKE**.

Juhatusse kuuluvad veel **KUNO ARENG** (EMLS-i TALLINNA MEESKOOR), **SULEV HAAGE** (M. Lüdigi nimeline Meeskoor), **HEINO ILVES** („MEHIS“), **OLAV LEPS** („RAKVERE“) ja **PRIT RATASSEPP** (TTÜ AM).

Juhatusega saab ühendust võtta aadressil Tõnismägi 10 ja telefonil 68 36 50.

MIS ON ÄRA TEHTUD

Nagu ütles **JÜRI RENT**, kellega EMLS-i teemal pisut vestlesime seltsi aastapäeva eel, ON EMLS PUHTALT AATELINE SELTS, MIS KOORDINEERIB MEESTELAULU EESTIS. SELTSI EESMÄRK ON ÕIGE EESTI MEHE KASVATAMINE. ISAMAALISUST PEETAKE KÕIGE TÄHTSAMAKS.

Seltsi üheks siiani püsimajäänud traditsiooniks (nüüd juba 5 aastat järjest) on meeskooride kogunemine Toompea lossi aeda lipu heiskamisele Pika Hermanni torni 24. veebruaril, Vabariigi aastapäeval, kell 8.30 hommikul. Traditsiooniliselt kogunevad siia kõik Tallinna meeskoorid, kõlab hümn, kohal on president ja peapiiskop. Viimastel aastatel on tehtud viljakat koostööd teise aatelise kultuuriseltsi — Estonia Seltsiga. Nii lisandus näiteks koostöös selle seltsiga eelmisel aastal eelnimetatule veel kirikukontsert Vabariigi aastapäeva eelõhtul, 23. veebruaril. Kontsert toimus Toomkirikus. Esinesid Eesti Poistekoore, EKE Inseneride Meeskoore ja Tehnikaülikooli Akadeemiline Meeskoore. Järgnes lippudega rongkäik Toompealt Reaalkooli juurde, kus avati pidulikult Vabadussõja monument. Seegi ettevõtmine tahetakse nüüd muuta traditsiooniks. Nagu ka ühiskontsert ja pidulik koosviibimine Vabariigi aastapäeval.

EMLS-i ja Estonia Seltsi ühisüritustest nimetas **Jüri Rent** veel traditsioonilist emadepäeva tähistamist igal aastal eri linnas. Toimunud on need juba Tallinnas, Tartus ja Pärnus, järgmisena on see kavas Rakveres. Traditsioonilised on ka jõulupühade-kontserdid Eesti kirikutes.

Hea koostöö on EMLS-il Eesti Kooriühinguga, kes üürib seltsile ka ruume.

Selts on majanduslikult iseseisev, leiab oma tegutsamiseks vahendeid majandustegevusest. EMLS paljundab noote (seltsi liikmetele väga odavalt!), välja on antud kolm kogu „Laulumehe viisivara“, rivilaulik, kaks helikassetti. Kui oma jõud vahel millelegi peale ei hakka, tuleb püüda leida sponsoreid. Seltsi on aidanud firmad „Holstein“, „Coca-cola“, ETK (Eesti Tarbijate Keskkliit), Tallinna Lihatööstus, Tallinna Külmoone, EKE süsteemi ettevõtte (kes algusaastatel maksid kinni summad, mis olid vajalikud seltsi tegevuse alustamiseks), Eesti Raadio (kes on soodustatud tingimustel andnud stuudiot ning tasuta fondilinte kassettide tegemiseks), firma „AUVI“ (kes tegi tasuta kassetid — 1500), ETV (kes on reklaaminud EMLS-i üritusi ja kandnud üle emadepäevakontserte, eelmisel aastal ka tule teekonda). Viimatinimetatu on ju ka üks EMLS-i traditsioone — tule toomine üldlaulupeole, mida on tehtud juba 1990. aasta laulupeost saa-

dik!). **Jüri Rent** lisab, et 1990. a. laulupeo ajal andis selleks tasuta hobused ja vankrid **Vilde-nimeline majand** (rahvale meeldis väga selline tule toomine).

Mees- ja poistekooride laulupeo repertuaarigi töötab nüüd välja EMLS ise. „Me ei toetu enam kellelegi ega sõltu kellestki. Arutame omavahel, mida tahame laulda,“ ütleb muusikatoimkonna „pealik“ rahuldustundega. Igal aastal viime läbi seminare, sidemed oleme loonud ka Soome ja Rootsi Meeskooride Liiduga. Oleme korraldanud mees- ja poistekooride laulupäevi ja -pidusid mitmetes Eesti paikades (niisugune oli tänavu suvel meeste- ja poistekooride laulupidu Rakveres, EMLS-i juhtivate kooride kontserte ja aidanud, kui vaja, kaasa ka kontsertireiside korraldamisele. EMLS-i Tallinna Meeskoori kõrval on ellu kutsutud ka EMLS-i Tartu Meeskoore, kes on jäänud siiani tegutsema.“

Väga tänulikud ollakse EESTI KONTSERDILE, kes kolmel aastal järjest on andnud tasuta saali emadepäevakontserdiks.

Vestluse **Jüri Rendiga** kirjutas üles **Sirje Kuusk**

KUIDAS TÄNAVU AASTAPÄEVA TÄHISTATI?

6. novembril toimusid „Eesti Kontserdi“ ruumes Eesti Meestelaulu Seltsi 5. aastapäevale pühendatud üritused.

Kõigepealt volikogu kus saavad osaleda kõigi seltsiga liitunud mees- ja poistekooride esindajad. Vaeti aastaga äratehtud ja peeti plaane tulevaseks lauluaastaks. Toimus XXII üldlaulupidu ja seltsil tuleb jälle laulupeo tuli toimetada Tartust Tallinna. Ka muud tegevust jätkub.

A. Ristkok Pirgu Arenduskeskusest analüüsis meie põhi- ja valimisseadust ning nendest tulenevat diktatuuriohtu. Arutati ka võimalust Eesti arengu niisugusest järku jõudmisest, kus lauljate vägi peaks sekkuma poliitikasse.

Päeva keskel laulis RAM volinikele omalavastatud V. Tormise kava ja õhtul astus publiku ette osa seltsi parematest jõududest: poistekoore „Revalia“ (Hirvo Surva juhatusel), Teaduste Akadeemia Meeskoore (Lauri ja Andrus Siimon), Viljandi Meeskoore „Sakala“ (Taimi Välba), Tartu Meeskoore „Gaudeamus“ (Lauri Breede), EKE Inseneride Meeskoore (prof. Ants Üleoja), Tallinna Tehnikaülikooli Akadeemiline Meeskoore (Jüri Rent), Tartu Akadeemiline Meeskoore (prof. Alo Ritsing) ja Tallinna Poistekoore (Lydia Rahula).

Kontserdi teises osas lauldi koos 7 laulu ja senistele juhatajatele lisandusid veel Ants Soots ja prof. Kuno Areng. Kogu kava koosnes eesti autorite helitöödest. Ka Hugo Lepnurm, Aarne Mänik, Alo Ritsing, Peep Sarapik, Urmas Sisask ja Veljo Tormis austasid kontserti oma kohalolekuga.

Õhtu lõppes „Estonia“ Talveaias päevakohase šampuse ja kõige sinna juurde kuuluvaga. Ilmus kirjatöö Enn Ojalt eesti meestelaulu arengut ja seltsi viie aasta tegevust kajastava materjaliga.

○ Maakondade esindajad süütavad 1990. a. Tartu laulupeo tule.

T. Ojaveski

H. Kõlari foto ○

Seda pehme naeratusena naisterahvast pole saatus hellitanud. 8-aastaselt haigestus ta raskelt — lastehalvatus. Peaaegu terve elu on ta saanud liikuda vaid kahe kargu abil. Sellele vaatamata suutis ta käia kooli kõrvalt ka muusikakoolis. 1969. aastal lõpetas neiu **Bruno Luki õpilasena** konservatooriumi ja asus samas tööle üldklaveri õppejõuna. Selle kõrval esines kontsertidel, televisioonis. Siis tuli uus löök. Koera hammustus vigastas kätt nii tõsiselt, et lapsepõlveunistusele — saada kontsertpianistik — näis alatiseks olevat kriips peale tõmmatud. Õnneks ei olnud see takistuseks pedagoogitööks.

Seda kõike ma üldjoontes teadsin, kui läksin ühel oktoobrilõpu õhtupoolikul temalt intevjuud võtma **Estonia kontserdisaali**, kus ta oli taas öösiti harjutama hakanud. Valvur oli mulle rääkinud, et nii fanaatiliselt muusikut on ta harva kohanud: tuleb õhtul kohale, mängib öösel kella 4-ni välja, siis on väike vaheaeg — nähtavasti tukastab pisut — ja siis laseb jälle hommikuni välja, seejärel sõidab oma invaliidiautoga tööle. Ja lisas: „Praegu on ju niisugune aeg, kus räägitakse palju invaliididest, eesti inasportlaste edust paraolümpial. Tuleks kirjutada ka invaliid-muusikust, pealegi nii töökest.“

Intervjuu algul olin kuidagi kohmetu, ei osanud õiget tooni valida. Alustasin ääri-veeri küsimusega, kuidas, vaatamata teda tabanud õnnetustele, suudab

nii visa ja reibas olla. Ja sain vähemalt enda jaoks ootamatu vastuse: „Ma olen õnnelik inimene,“ koos põhjendusega: „Sest ma olen eluaeg saanud tegelda sellega, mis mind köidab — muusikaga.“ Ja lisas: „Mul on elus vedanud. Mul oli suurepärane ema, kes viis mind sõna otseses mõttes läbi kooli, mul on poeg, kes minust väga hoolib, ja minu kolleegideks, õpilasteks on olnud erilised inimesed, kes on mind seesmiselt palju rikastanud ja jäänud mulle sõpradeks läbi elu.“

Ja veel üks põhjus. **Irene Tehva** — nii on selle naisterahva nimi — saab nüüd uuesti klaverit mängida. 2 aastat tagasi puhkas ta kolm kuud Ameerika Ühendriikides, koges seda, mida seal on tehtud, et invaliidid saaksid teistega samaväärselt elus osaleda, käia kontsertidel, teatrites. Aga mis peamine — ei tea, kas kliimavahtusest või millestki muust tingituna tundis ta, et käsi on hakanud paranema. Algul arglikult, siis üha julgemini hakkas ta jälle klaverit mängima — ja see tuli välja. Kevadel esines Irene Tehva korra Mustpeade Majas. Ja nüüd valmistub kontserdikaks koos Tallinna Kammerkooriga Tõnu Kaljuste juhatusel Estonia kontserdisaalis. Käib kohanemiseks siin harjutamas. Ka sellepärast, et siin on eriti hea kõlaga klaver. On ette optimistlikult meelesstatud, sest neid toredaid noori, kellega tal tuleb koos mängida, tunneb ta hästi — on konservatooriumis paljudele neist klaverimängu õpetanud,

eksameid-arvestusi vastu võtnud. Pealegi mängib ta oma lemmikheliloojat — Mozartit. Ja oma lemmikdirigendi Tõnu Kaljuste käe all.

Irene Tehva ütleb end olevat tänu võlgu Bruno Lukile, kes õpetas talle mitte lihtsalt klaverimängu, vaid ka oskust seda mõtestada, analüüsida. Tagantjärele ka selle eest, et nüüd võib uuesti mängida. Pärast õnnetut lugu koeraga ei saa ta mängida päriselt nii nagu enne. Tuleb kasutusele võtta mõningaid uusi võtteid, et defekte varjata. Ning ilma Bruno Lukilt omandatud analüüsimisoskusega oleks ta vaevalt suutnud neid välja nuputada.

Kas pole väsitav öö läbi mängida ja siis hommikul peaaegu magamatult tööle tõtata?

„Mis siin iseäralikku on?“ imestab Irene Tehva. „Nii teevad ju kõik muusikud.“

Jutt kaldub jälle Bruno Lukile, kes ergutas teda alati harjutama, öeldes: „Sul on midagi inimestele öelda ning pole liiga hilja alustada ei 30- ega 40-aastasena.“ Irene Tehva tahab seda tarkust täiendada, tulla pianistide hulka tagasi 50-aastaselt pärast 25-aastast klaveriõpetamist. Niisuguse eesmärgi nimel tasub pingutada.

Tahan veel midagi küsida. Aga Irene Tehva kibeleb: „Aitab, aitab! Ma olen ju tavaline inimene. Miks tahate minust nii pikalt kirjutada? Pealegi lubas Tõnu Kaljuste tulla kell pool üksteist siia kontserdi üksikasju täpsustama. Pean selleks ajaks ennast vormi mängima.“

Kuidas kõik välja tuleb, see selgub lõplikult kontserdil 7. novembril, mis algab kell 16.00. Otsustasin: pean tingimata minema kuulama.

Herbert Vainu

Kontsert toimus. End haigeks külmetanud (ja nähtavasti ka närveerinud) Irene oli end vapralt terveks ravinud, tuli Tõnu Kaljuste toetusel ühe karguga lavale. Publik aplodeeris talle saabumisel, veel enam aga sädelevalt trillerdava mängu lõpus. Siis tulid sületäied lilli — sellel vapral naisel on palju sõpru, austajaid, imetlejaid. Ta on selle imetluse ära teeninud.

Pärast kontserti laekus toimetusse meie telefonijutuajamiste peale foto sellele lisatud jutuga, mis ilmselt aitab „Tehva fenomeni“ sügavamalt avada.

H.V.

Minu esimeseks õpetajaks oli ALICE KANSA, minu vanaema. A. Kansa õppis 1909—1913 Peterburi Konservatooriumis klaverit, töötas aastaid eraõpetajana, oli kauaaegne klaveriõpetaja Haapsalu Lastemuusikakoolis.

Minu elus oli vanaemal eriline roll. Kui tema enda lapsed lausa kasvasid oma ema poolt mängitud muusikas, siis minu jaoks olid haruharvad need imelised hetked, mil vanaema istus klaveri taha. Kuidas tema käes klaver kõlas! Ta mängis sageli Chopini... Mulle tundub, et ma ei ole kunagi enam kuulnud sellist värvirikast ja õrna pianot. Niisugused lummavad hetked lausa pidid lapses huvi äratama instrumendi vastu, millest võib midagi selletaolist välja meelitada.

Meie majas liikusid alati noored inimesed, kes tulid meile eelkõige

vanaema pärast, sest selle iseseisva, targa ja mitmekülgse daami seltskonnas oli huvitav olla.

Kippusin sageli olema laisk. Neil puhkudel ütles vanaema: „Mina soovitaksin sulle küll õppida. Materiaalne vara võib kergesti hävida, aga seda, mis on sul peas, ei saa keegi ära võtta. Oma elu kujundad sa ise ja sul on võimalus valida, kas ootad elult almuseid või saad inimeseks, kel on, mida jagada teistega, kes on iseseisev ja seisab oma jalgadel!“

Mulle tundub, et ma seisan oma jalga del. Seda, mis minuga elus on juhtunud, ei võta ma sugugi saatuse löökidena, sest kuidas saab inimene tõusta jalule, kui ta pole kordagi kukkunud.

Irene Tehva

„Muusikaleht“ otsustas Arne Oidi 65. sünniaastapäeva 3. detsembril ära märkida omapärasel viisil — mitte rääkida temast kui väljapaistvast muusikust, vaid kui koolipoisist. Anname sõna tema klassivendadele Tallinna 7. Keskkoolist või — nagu omavahel räägiti — „westust“.

Georg Semjonov: Arne Oit oli Nõmme poiss. Elasime lähestikku ja sõitsime tihti peale koos kooli. Seal istus ta viimases pingis, püüdis tukkuda, kuna oli õisest pillimängust väsinud. Tavatses kaasavõetud vorstivõileiba süüa. Õpetaja Ordlik ütles tihti selle peale: „Ma ei tea, kes on su vanemad. On nad nii jõukad, et suudavad sulle selliseid võileibu teha?“

Aeg oli siis — lõpetasime 1947. a. — tõesti vaene. Arne Oidi ema töötas Nõmme saeveskis, nende endi endises veskis Õie ja Raudtee tänava nurgal, ametnikuna. Maamehed töid saagida puid ja tasuks ka liha.

Nagu mõnedki meist, tõmbas Arne lõpuklassis suitsu. Tal oli hästi pikk pits, mis ulatus rinnataskust välja. Õpetaja Ordlik teda jälle süüdistama. Seekord suitsetamises. Siitõendiks tõi selle pitsi ette. Arne vastas stoilise rahuga: „See on ju pliia.“

Ilmar Eiskop (tollane klassivanem): Tollal ei osanud meist, klassivendadest, vist küll keegi aimata, et Arne saab meist kõige tuntumaks, et temast tuleb mitte ainult silmapaistev akordionist, vaid ka helilooja. Olen hiljem mõelnud, et ta kuulus seda tüüpi loovisikute hulka, kes kasvavad aeglaselt.

Georg Semjonov: Ega Arne oma mõnevõrra kummalise käitumisega meie klassis erand olnud: meil oli põhiliselt humanitaar- ja ka muusikalduvustega, pisut boheemnegi klass. Kuid muusikalises osas oli enamikul meist Arnega vähe kokkupuutumist. Tema mängis rohkem väljaspool kooli restoranis — minu mäletamist mööda „Kuningas“ Viru ja Vene tänava nurgal, meie muusikahuvi leidis põhiliselt rakendust koolis, mina laulsin näiteks segakooris. Muusika osas oli talle vist kõige lähedases **Uno Antoni**. Aga samal ajal oli tunda, et nad on sellel pinnal rivaalid.

Mäletan, et abituuriumi III kvartali lõpus oli 12 poisil — kolmandikul klassist —, nende hulgas ka Oidil ja minul, matemaatikahindeks „kaks“. Eksamiteile meid siiski lubati ja kooli lõpetasime me kõik.

Herbert Vainu: Mina tuln teie klassi alles abituuriumiks. Uustulnuk pandi

istuma esimesse pinki. Arne oli viimases. Eestki oli näha, kuidas Arne tunni ajal tukkus. Mäletan, ol ajaloo kontrolltöö. Oit kirjutas teemad üles ja heitis magama, tunni lõpul andis ära tühja lehe. Kontrolltööid tagasi andes ütles õpetaja Kerem: „Õpilane Oit! Teil oli väga tagasihoidlik töö. Ma panin Teile ka tagasihoidliku hinde.“ Selleks oli ümmargune null! Aga pea tal lõikas, kooli lõpetas ta koos teistega.

Ivar Jõerüüt: Me jõudsim sageli kooli esimestena. Mäletan, kuidas muidu nii flegmaatiline Arne elavnes, kui ta mulle ütles: „Mulle kingitakse akordion.“ Sellest kõik algas.

Georg Semjonov: Minu mälestust mööda oli tal kaks akordioni: esimene tagasihoidlik, teine juba tõeline pill. Selle teise sai ta vist alles abituuriumi ajal.

Ivar Jõerüüt: Mul on teist rohkem muusika-alaseid mälestusi klassivennast Oidist. Ja need on ka naljakavõitu.

Mäletan Oidi esimest esinemist meie klassiõhtul akordionistina. Polka ei tulnud tal aga hästi välja. Arne katkestas, lõi käega ja kondis stoilise rahuga minema.

Hajameelsust jätkus tal ka. Kord pidin ma koolipeol Arne akordioni saatel laulma. Olin kõrvalruumis — võimlas, kui kuulsin, et Arne mängib juba minu lugu. Tormasin tulistjalu lavale.

Heinri Ollino: Minu muusikaharastused ei läinud koolis temaga kokku. Aga hiljem, Läänemaal elades, tuli mulle ka komponeerimise tuhin peale. Kirjutasin „Haapsalu valse“. Ma polnud aga endas kindel. Kellelt muult nõu küsida, kui heliloojaks saanud endiselt klassivennalt. Arne jäi rahule, ütles ainult, et olen saatepartii liiga keeruliselt kirjutanud ja tegi lihtsamaks. Haapsalus sai see laul populaarseks ning seda on mängitud raadios ja televisioonis.

Mul oli hoog sees, jätkasin komponeerimist. Aga uued lood tulid viletsamalt välja. Arne, kellele neid näitasin, oli üpris kriitiline.

(Järg 23. lk.-l)

See oli pärast sõda. Mu korteri uksekell andis teada, et keegi on tulnud. Minu üllatuseks oli see Arne Oit, näol poolametlik ilme. Selle põhjus selgus kohe: ametlik kutse osa võtta tema sünnipäevast koos mitteametliku kommentaariga: „Nii palju on rahvast kokku kutsutud. Ei tea, mis nendele anda.“

Mina vastu: „Võib-olla on sel juhul mul õigem mitte tulla?“ Selle peale mühatas Oit ainult temale omase ütlemisega: „Sa ära pane tähele.“

Nüüd on jälle Arne Oidi sünnipäev. See möödunu kõlab praegu kauge muusikana. Sel sünnipäeval viibis alati kihilipsu kandev **Gennadi Podelski**, nii ilus ja reibas oma panterlike, kui nii võib väljendada, liigutustega.

Meid oli viinud tihedasse kontakti asjaolu, et Oidi katse astuda Tallinna Muusikakooli oli lõppenud ebaõnnestumisega. Nõuti teatavat klaverimängu taset. Arne võttis seda ebaõnnestumist kui tarkuse kooli, aga mitte kui vabandust tagasiõmbumiseks.

Nii sai minust oma klassikaaslase klaveriõpetaja. Siin ilmsesid Arne erakordne püüdlikkus ja kõik hea õpilase omadused. Erilist arusaamist pälvitsid sõrmetehnika arendamise katsed. Mulle sööbis mällu tema ütlus, kui kontrollisin tema käe vabadust mängu ajal: „Sina oled nagu arst.“

Meie tund algas sellega, et Oidi põuetaskust ilmus nähtavale suuremõotmeline nagaan, mis sama kiirelt kadus minu kirjutuslaua alla. Sellise tulirelvaga taskus oleks mäng olnud raskendatud.

Kord — seda kirjutan oma ema meenutuste järgi — hakkas Arne kiikuma minu kirjutuslaua taga asuvas leentoolis. Järsku käis kõva mürts, sellele järgnes minu ema hele naerulagin. Oit lamas keset tuba selili maas koos leentooliga. Hiljem, kui ema tahtis oma tuju tõsta, tuletas ta ikka seda lugu meelde.

Meie ühised jõupingutused lõppesid edukalt — muusikakooli ukсед avanesid.

II

Meenub üks hilisem kohtumine linnas, mida siis nimetati Leningradiks. Põrkasime kokku ühe hotelli fuajees — tema oli tulnud Tallinnast, mina Moskvast.

See oli minu jaoks kuidagi väga soe ja meelde jääv, isegi haruldane kohtumine, kuna olin kaua töötanud kodust eemal.

Kui elasin Kislovodskis, ei teadnud ma, et Arne oli juba haige. Sellest sain kuulda **Voldemar Kuslapi** käest, kellele olin kontsertmeistriks tema Kislovodski kontsertidel. Kui Kuslap oli olnud Oidi juures haiglas, oli Arne ütelnud: „Mind on tarvis juba maha kanda.“ Kuslap muidugi vastas kõikvõimalike argumentidega selle oletuse ümberlukkamiseks.

Kord olin ükski kodus oma Kislovodski korteris — poeg Tallinnas konservatooriumi tudeng, abikaasa temal külas. Tuju oli kuidagi väga minoorne. Läksin sõprade juurde külla — ja järsku hakkas kõrvus kõlama viiulilaaria. Küsisin sõpradelt tükikesse noodipaberit ja kirjutasin kohe terve teose. See on pühendatud Arne Oidile ja seda on mänginud Tallinna Noorte Kammerorkester. Kui abikaasa saab Tallinnast, saingi kurva teate. Tagantjärele on raske kindlaks teha, kas kirjutasin selle loo just Oidi surma ajal. Kuid loen need kaks asja seoses olevaiks.

○ Abiturient Arne Oit osa klassikaaslaste seas üksinda teises reas.

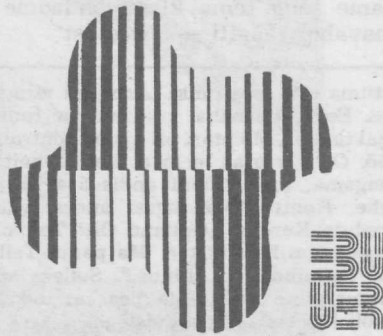
Euroraadio on EBU (European Broadcasting Union) muusikaprojekt, mis korraldab organisatsiooni liikmete tööd põhiliselt neljas tegevusvaldkonnas: kontserdihoogaeg, ooperihoogaeg, tähtpäeva-programmid ja kontserdisalvestuste vahetus. Seejuures vahetatakse mitte stuudiosalvestisi, vaid n.-ö. elavat muusikat: kontserte ja otseülekandeid nendest. Tänavusel ooperihoogajal on 21 ülekannet Euroopa ooperiteatritest, kava hõlmab oopereid klassikast nüüdisajani: Gluckist Sallinenini. Kontserdihoogaeg pakub kaks kontserti kuus ja on kolmeks aastaks planeeritud kahekümnenda sajandi muusikast. Tähtpäeva-programme on sel hooajal kaks: 28. novembril on **Monteverdi special day**, mis on pühendatud helilooja 350. surma-aastapäevale. Programm alapealkirjaga „Euroopa muusika Monteverdi ajal“ koosneb otseülekannetest erinevatelt maadelt, millest saab kokku suur muusikapäev k. 8—23 *Greenwichi* aja järgi. Teine *special day* on pühendatud **Palestrina 400. sünniaastapäevale**, kujutades endast kontserdisüklit, mis läheb eetrisse kuuel pühapäevahommikul 9.01.—26.06. 1994, milles kõlavad Palestrina teosed.

Kontserdisalvestusi ja ülekandeid vahendavad EBU maad kokku aastas umbes 15 000.

Euroraadio hooaega on suures ulatuses võimalik jälgida näiteks Yleisradio I programmi vahendusel. Eesti Raadio saab pakutust vastu võtta vaid miinimumi. Põhjused on materiaalsed. Siiani puudub meil satelliitside (Euroraadio otseülekandeid vahendab EUTELSAT II F4 ja seda aparatuuri Eesti Raadiol seni pole), samuti käivad üle jõu maapealsete stereokanalite hinnad. Kõige kättesaadavam, s.o. kõige odavam on muusikavaheutus posti teel, millele oleme praegu peatähelepanu pööranud muude võimaluste puudumisel.

Käesoleval hooajal teeb ER kaasa kolmes Euroraadio ettevõtmises. 18. oktoobril k.a. vahendasime Tallinnast Euroraadio plaanilise kontserdi, kus esinesid Eesti Filharmoonia Kammerkoor ja Tal-

euroradio

linna Kammerorkester Tõnu Kaljuste juhatusel. Kavas oli C. Kreegi, E. Rautavaara, V. Tormise ja A. Pärdi muusika. Kontsert läks nii sisuliselt kui tehniliselt hästi korda. Meid kuulsid 22 Euroopa raadiojaama Soomest, Rootsis, Taanist, Prantsusmaalt, Belgiast, Saksamaalt, Hispaaniast, Ungarist, Poolast, Sloveeniast, Itaaliast, Portugalist ja Sveitsist.

Monteverdi-programmis ER ei osale, kuid ettevõtmine ei möödu Eesti muusikuteta — Stockholm Raadio koori dirigeerib Tõnu Kaljuste ning poola barokkmuusikat pakuvad koos ansambliga „Bornus Consort“ „Linnamuusikud“. **Palestrina-päeva jaoks valmisid hiljuti salvestused Tallinna Kammerkoorilt Andres Heinapuu juhatusel.** 27. märtsi Palestrina-programmi koordineerib Sven Åke Landström Rootsis ja kavas osalevad Põhjamaade ja Baltikumi raadiod. **Tallinna Kammerkoori esituses tulevad ettekandele kaks motetti ja Magnificat.**

Kontserdisalvestuste vahetus on seni põhiline, kus ER saab kaasa teha. Mängureeglid on sellised: kontserdi salvestanud raadiojaam kannab kohapeal kõik kulud ning annab salvestuste teistele EBU liikmetele tasuta ühekordseks kasutamiseks ühe aasta jooksul. **Vahetusprogrammid lähevad ER-s eetris-**

se põhiliselt I ja II programmis. Sel suvel-sügisel oleme saanud muusikat Katalooniast, Hollandist, Belgiast, Kanadast, Prantsusmaalt, Jaapanist, Tšehhiast, Slovakiast, Itaaliast, Taanist, Soomest, mitmeid mahukaid programme Saksa raadiojaamadelt, komplekti Korea interpretidelt, sümfoonilist muusikat BBC-lt jne. **ER poolt läks sel hooajal taas ringluse neli kontserti ja on röömustav, et sellise suure pakkumise juures (15 000 kontserti aastas) tellis meie programme 25 raadiojaama.** Kaugeimad soovijad olid Austraaliast, Jaapanist, Kanadast. **Pakkuda tahame eesti muusikat headelt interpretidelt, õnnestunud interpretatsioonid ja laitmatu tehnilise tasemega lindistust.** Viimatimainitu on ER teha, kuid sobivaid kontserdisalvestusi, mis täidaksid eespoolloetletud tingimusi, polegi nii lihtne saada.

Eesti interpretid ei eelista eesti muusikat. Näiteks 1992. aasta algul, kui Baltikumi-teema oli väga aktuaalne, küsiti meilt mitmelt poolt kontserdisalvestust käesolevast hooajast, kus esineks meie sümfooniaorkester eesti dirigendi juhatusel, kavas oleks vähemalt üks eesti helilooja teos ja ka solist oleks eestlane... Neile tingimustele vastavat kontserti, mis oleks ka tehniliselt ja sisuliselt õnnestunud, oli väga raske leida ja pole ka praegu lihtsam. Paraku ei ole laias maailmas kuigi suurt huvi selle vastu, kuidas siinkandis klassikuid tõlgitse-takse, meilt oodatakse eesti muusikat.

Euroraadio on suur võimalus. Kui meie suurimas saalis — „Estonia“ kontserdisaalis — on 850 kohta, siis kõlab kontsert sellise suurusega auditooriumile. Kui ER teeb otseülekande või annab hiljem eetrisse lindi, lisandub tagasihoidliku arvestuse kohaselt 2—3 tuhat kuulajat. Kuid **Euroraadiole saadetud kontserdi kuulajate arv kasvab juba miljoni — paari.** Euroraadio ei ole vaid Eesti Raadio üritus. See on palju laiem võimalus kultuurikontaktideks Euroopa ja kogu maailmaga.

Tiia Teder,
ER muusikasaadete
peatöötaja

PUHKPILLIORKESTER „ILMARINE“ — 40

Orkester „Ilmarine“ asutati samanimelise tehase juurde 6. juunil 1953. a. Seega pühitses orkester tänavu oma 40. aastapäeva, mille tähistamiselt on võetud ka juuresolevad pildid. Orkestri asutaja ja esimene dirigent oli **Nikolai Kubli**, „Estonia“ teatri trompetimängija. Esialgu oli orkestris kaasa lüüa soovijaid üsna arvukalt. Pikka-mööda selekteerisid aeg ja oskused välja need 18 pillimeest, kes jäid ja moodustasid esimese koosseisu. Põhiliselt olid need tehase töötajad. Oppinud pillimehi oli orkestris algul vaid 2.

Juba 1954. aasta kevadel anti tehase töötajatele esimene kontsert, kus mängiti 3 pala. Osa orkestriliikmeid tegi kaasa ka vastloodud tantsuorkestris. Nii edenes pilliõppimine üsna jõudsalt. Tublit tööd tegi meeste kooshoidmisel närvilise dirigendi all orkestri vanem **Alfred Sootna**. Nii möödusid esimesed kümme aastat. 1963. a. suri N. Kubli. 1963.—1967. a. oli orkestri mitu dirigenti (A. Sootna, Ed. Uustalu), kuid see ei toonud kaasa lagunemistundemärke.

1967. a. asus dirigendipüüti värskest Tallinna Muusikakooli lõpetanud Heldur Saade, kes on seda tööd teinud siiani, seega 26 viimast aastat. Orkester on oma eksisteerimise aja jooksul osa võtnud kõikidest laulupidudest ja puhkpillimuusikapäevadest, andnud arvukalt kontserte kõige erineva-

mate kavadega. On käidud 3 korda Soome Vabariigi kohtumas sealsete orkestritega. On kujunenud välja oma käekiri, oma muusikaline maitse. Meil ei ole olnud probleeme repertuaariga — palasid on orkestri noodikogus piisavalt palju ja neid tuleb astatage üha juurde. Samuti ei ole muret proovis käimisega — alati on kohal 85—90% pillimeestest ja see on eriti tähtis orkestris sisese mikrokliima hoidmiseks. Muret tunne-me pillide pärast. Need on üsna vanad ja

jäävad aasta-aastalt ikka viletsamaks, uusi aga ei jõua osta. **Praeguses koosseisus on 30 pillimeest** (n.-ö. ühe bussi jagu) ja ega rohkem olegi vist tarvis. Selle koosseisuga saab mängida igasugust muusikat. **Eeloleval kevadel tahame välja anda oma kasseti.**

Juhust kasutades tahaksin teie lehe kaudu soovida kõigile Eestimaa puhkpilliorkestritele edukat aastat ja kohtumist 1994. a. laulukaare all.

Heldur Saade

Oktoobris-novembris 1923 käis muusikaelu juba täie hooga. 6. oktoobril esines „Estonia“ kontserdisaalis **Soome meeskoor „Laulu miehet“**. Kava oli kokku seatud ainult Soome heliloojate töödest. Alustati südamlikult **Gernetzi** lauluga „Tere, Soome, mu maa“, millele järgnesid **Järnefeldi** meeolukas „Läinud“ ja **Törnuddi** koomiline „Kitkad-katkad“. Ka teised laulud, nagu **Palmgreni** „Tudu laul“ ja **Maasalo** „Suusameeste laul“, võeti hästi vastu. Koor, keda juhatas **Väino Rautavaara**, koosnes vilunud lauljatest. Sellest ka täpne kooslau, puhas intonatsioon ja selge diktsioon. Tähelepanu äratasid lüürilised ja koolitatud häältega tenorid, madalate helidega — kuni kontraoktaavi si-bemollini hülgasid bassid.

Tartus andis omakorda kontserdi **Helsingi Noortemeeste Kristliku Ühingu segakoor**. See oli vaimulik kontsert ja leidis aset **Pauluse kirikus**. Siingi olid kavas peasjalikult Soome laulud, millest huvitavamateks osutusid **Klemetti** „Jerusalem“ ja **Madetoja** „Maarja mure“ ning kaks Soome keskaja koorilaulu „Juba valgeneb“ ja „Ah, Jeesus“. Dirigent **Hans Karjala** oskas oma väikest koori vastuvõtlukus teha kõikidele oma soovidele. Kõlaliselt olid selles kooris parimad aldid oma sügava, mahlaka rinnatooniga. Dirigent **Karjala** esines veel tenorisooliga **Bennenbergi** „Taaveti laulus“. Tema hääli ja soe, otsekohene ettekanne avaldasid meeldivat mõju.

Berliini üliõpilaste segakoor, kes ka Tartus esines, üllatas mitte niipalju hääle värskuse ja külluse, kui muusikalise ettekandega, mis oli peensusteni välja töötatud ja mis tuli kirjutada peasjalikult koorijuhil **prof. Franz Wagneri** arvele. Mõjuvamad olid need laulud, mis kanti ette klaveri saatel, nagu koor **Richard Wagneri** ooperist „Nürnbergi meisterlauljad“ ja **Brahmsi** „Mustlase laulud“, kuna a cappella lauludest ei jäänud erilist muljet.

Juba oli tegevust alustanud ka **Tartu enda üliõpilaste segakoor**. Uute üliõpilaste hulgast oli head materjali juurde tulnud. Saadi kokku 125-liikeline koor, kes hakkas tegema 3 korda nädalas harjutusi, neist üks oli mõeldud tervele koorile. Oli sisse seatud hääleseade Tartu muusikakooli õpetaja **Brovkini** juhatusel. Koorijuhil ametis oli **Juhan Aavik**.

Tallinna Jaani ja Tartu Peetri kirikus

andsid vaimuliku kontserdi **Benno Hansen**, kontrabassikunstnik **Ludwig Juht** ja organist **Peeter Laja**. Tartus juhtus olema halb ilm, publik jäi oma soojadesse tubadesse ja muidugi polnud siis ka esinejatel õiget tuju. P. Laja saatis L. Juhti orelil liiga kõvasti, mistõttu **Griegi** „Äse surma“ lõpp läks tervelt kaduma. Ka oma soolonombris — Bachi d-moll Toccata ja fuuga-ettekandel ei suutnud Laja teost veenvalt lõpuni tõlgitseda. Kavas oli ka L. Juhti enda „Legend“, mis tunnustas andis looja tõsisest püüdmisest, kuid milles leidis siiski vähe omapära. Tallinnas oldi samade esinejate vastu leplikumad, rõhutades, et P. Laja on alles konservatooriumi üliõpilane, seega tema tehniline ja teoreetiline haridus veel lõpule viimata, kuid sealjuures hästi edenenu.

L. Juht andis Tallinnas ka ilmaliku kontserdi, kus peanumbriks oli kuulsa kontrabassivirtuosi ja dirigendi **Kuszevitzy** fis-moll kontrabassikontsert.

16. oktoobril astus iseseisva klaveriõhuga üles noor pianist **Hans von Schulmann**. Prof. Theodor Lemba leiab, et esineja pole veel küllalt küps, et üksi terve õhtu ühte komponisti — Chopini — tõlgitseda. Prof. Artur Lemba pani tähele, et paremini õnnestusid tal need teosed, mida tunnisi õppejõu juhendamisel harjutatud. Th. Lemba manitses oma noort kolleegi isalikult, et ta „peaks veel tublisti õppima, enne kui niisuguste ülesannetega üles astuda nagu Chopini h-moll sonaat seda on. Temal puudub veel tehniline kindlus ja selgus. Mis arusaamisesse puutub, siis ei või seda ka heaks kiita.“

Narva Eesti Seltsi saalis astus arvuka publiku ees üles vene kuulus laulja **Dmitri Smirnov**. Kuigi pilet maksis 400 marka, ei katnud tulud ometi kulusid, sisse tuli vaid pool vajaminevast, sest tasuda tuli ka 35% lõbustusmaks. Muidugi ei tulnud Smirnov ainult selleks Eestisse, et Narvas laulda 400—500 inimesele. Tema väärriks nõudis maailma tippooperite tenoripartiisid. „Estonia“ neid pakkuda oli: **Hertsog**, **Rigoletto**, **Alfredo**, **Aidas** ja nimiosa ooperis „Faust“. Kuigi piletid olid tavalisest kaks korda kallimad, oli teater täidetud. Ent kuulus laulja ei suutnud meie kõrgeid asjatundjaid päriselt rahuldada. On märgitud hääle väsimist, tõrkuvat tervist, mis kohati põhjustas forsseerimist, erilist armastust fermaatidega liialdamise vastu. Meie lauljaist **Karl Viitol Rigolettona** polnud veel saavutanud täit kindlust, parem oli ta **Valentinina** „Faus-

tit“. **Benno Hanseni Mefisto** oli suurepärase. Silmapaistvalt oli küpsenud pr. **Olaf-Mikk Margaretena**.

Eesti lauljad ilmusid oma soolokavade-ga kuulajate ette novembris. Pikema vaheaja järel esines saksa, eesti ja vene heliloojate loominguga **Mathilda Lüdigi-Sinkel**. Tema ilusa värviga, kõlarikas lüüriline sopran täitis saali. Ornust ja tunderikkust ilmutas ta ka **Eduard Kõomäe** ja **Mart Saare** hällilauludes, elurööm ja temperament tulid ilmsiks **Juhan Aaviku** efektses laulus „Lume sees“. Parimad olid aga siiski vene laulud: **Gretšaninovi** „Pisarad“, **Arenski** „Laul kalast“ ja **Rimski-Korsakovi** „Kevadel“. Lauljataris saatis klaveril pehme ja painduva kaasmänguga „abikaasa **Mihkel** Lüdigi.

Umbes aastapikkuse välismaal viibimise järel (Saksamaal, Hollandis jm.) esines kodulinna Tartus jälle pr. **Jurjevskaja**, pakkudes rohkearvulisele publikule tõsist muusikalist naudingut. **J. Aavik**, kes sellel kontserdil käis, kirjutas: „Jurjevskaja laulu teeb isearnis veetlevaks ja meeldivaks ta südamlik otsekohene tõlgitsemine ja ettekantava muusika sügav arusaamine... Peen muusikaline maitse, tugev temperament, hea diktsioon, haritud, selge tämbriga hää.“

Kava sisaldas itaalia-, saksa-, prantsus-, eesti- ja venekeelseid laule ning ooperiaariad, mis kõik suure andumusega ette kanti. Parematest esitustena on märgitud **Glazunovi** „Hommikumaaromanssi“, **M. Lüdigi** „Linda laulu“, **M. Saare** laulu „Ennemuiste“ ja **A. Lemba** „Miks nõnda ägedalt“. Klaveril saatis pr. **Vinogradova-Bieck** korrektset, ainult vaiksetes itaalia meistrite lauludes oleks võinud lõök olla kohati veel vaiksem ja pehmem.

Sama kavaga esines pr. **Jurjevskaja** ka „Estonia“ kontserdisaalis. Ka siin oli publiku ja kriitika vastuvõtt hea.

„Estonia“ Muusikaosakonna segakoor andis kontserdi **Rudolf Tobiase** 5. surma-aastapäeval. Sisukalt ja mitmekesiselt kokkuseatud kava algas **Tobiase** pühliku lauluga „Eks teie tea“. Juhatas **August Topman**. Händeli ilus ja lihtne g-moll orelikontsert orkestri kaasmänguga hr. **Raimund Kulli** juhatusel ei pakkunud solistile palju võimalusi registreerimise ja tehnilise osavusega hiilgamiseks. Seevastu sügava mulje jättis **Brahmsi** omapärane ja imeilus „Neenia“ koorile ja orkestrile. Kordamisele tuli **Artur Kapi** kena ja lihtne „Miks sa nutad“ naiskoorile ja orkestrile. Kontsert lõppes A. Kapi huviäratava helitõoga „Päikesele“.

Mati Martin

UUT EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU MUUSIKASAALIS

SEPTEMBER

Noodid

1. Boubli, A., Schönberg, C.-M. Vocal selections from LES MISÉRABLES. — London, 1991.
2. Kander, J. Vocal selections from CABARET. — London, cop. 1985.
3. Leigh, M. Man of La Mancha. — Vocal score. — N. Y., cop. 1965.
4. Lloyd Webber, A. The phantom of the opera. — Vocal selections. — London, cop. 1987.
5. Lloyd Webber, CATS: The songs from the musical. — London, cop. 1981.
6. THE ANDREW LLOYD WEBBER ANTHOLOGY. — London, cop. 1987.
7. Rice, T., Andresson, B., Ulvaeus, B. Selections from CHESS. — London, cop. 1984.
8. Sherman, R.&R. Vocal selections from WALT DISNEY'S MARY POPPINS. — London, cop. 1977.
9. Schwartz, S. GODSPELL: A musical based upon the gospel according to St. Mathew. — Vocal score. — London, cop. 1972.

Kõik need on kohapeal kasutamiseks, kuna on ainuüksmeplaarid ja Londonist tellitud, seega ka hinnalised.

Plaadid

1. Grünberg, A. „Milarepa“ — Erdenklang 30642.
2. Musica Sveciae — Bellman, C.M. — MSCD 420-421.
3. Organs in Hanse towns (4 CD-d) — NCRV 9087-9090.
4. Stockholm Symphonic Wind Orchestra (3 CD-d) — CAP 21384.
5. „Sõnajalg“. Hitid. — SCD-05.
6. Vähi, P. „The Path to the Heart of Asia“ — Erdenklang 20602.

Kersti Rodes

OKTOOBER

Raamatud

1. Baumgartner, B. Schubert. — Germany, 1979.
2. „The Concise Oxford Dictionary of Music“. — London, 1980.
3. „The Penguin Guide to Bargain Compact Discs and cassettes“. — Great Britain, 1992.

(Järg lk.18)

18 KULTUURI- JA HARIDUSMINISTRI P.-E. RUMMO ÄRASAATMISKÖNEST PEETER LILJE MATUSTEL 1. NOVEMBRIL „ESTONIA“ KONTSERDISAALIS

Lugupeetud leinajad! Head sõbrad!

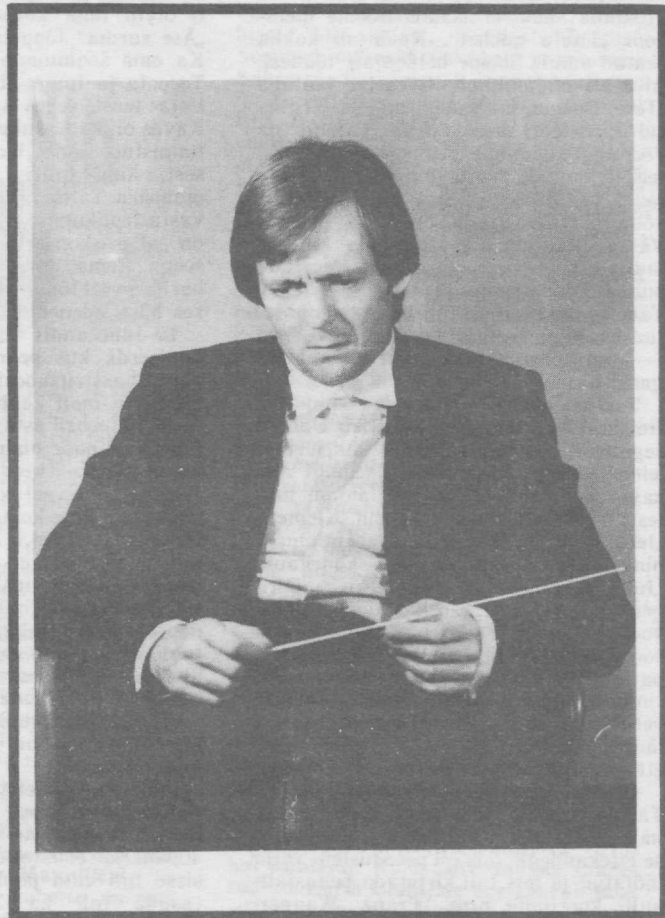
Kes oskask kokku lugeda neid kordi, kus oleme kogunenud siiasamasse saali, sest afišil on seisnud Peeter Lilje nimi. Täna tulime siia selleks, et kõik, mis on alles kõrvus ja silme ees, taas kord oma mälust ja südamest läbi lasta...

Peeter Lilje, keda täna enda seast ära saadame, on olnud elav näide sellest, kuidas kõikevõitev muusika leiab endale andunud teenreid, kuidas särav anne, olgu ta pealegi sündinud ühe väikesevõitu maa väikesevõitu linnas ja peaaegu umbsuseni suletud ajal, ei jää siiski vaka alla, vaid rajab endale tee kutseoskuse kõrgeimale astmele ja tuhandete südameisse. Valgast Tartusse, Tartust Tallinna, Tallinnast Leningradi ja sealt juba kuhutahes, mistahes hiilgavamate või argisemate orkestrite ette — see on olnud Peeter Lilje väline tee. Sisemiselt on sellega rööbiti kulgenud suur süvenemine ja täiustumine vastutustunde toel...

Kui alles hiljuti aplodeerisime „Estonia“ „Albert Herringu“ teravmeelse esietendusele, seostus see Peeter Liljega. Kui eile hakkasid saabuma teated ERSO menust Europamusicalel, seostub see kõige otsesemalt mehega, kes ise alles väga noorena võttis endale vastutuse selle orkestri eest väga kriitilisel silmapilgul ja mitte ainult et hoidis mängu tosin aastat koos, vaid ka viis selle uute kõrgusteni ja süsteemse stabiilsuseni. Kui me mõtleme Mravinski orkestrile kui ühele maailma hinnatuimale, on meil põhjust uhke olla, teades, et osa sellest mainest on meie küla poisi teene. Ja kui me täna loeme Soome lehtedest järelehüüdeid maestrole, läheb süda soojaks, nähes, millist tänulikkust seal tuntakse suure muusiku ees, kes pole pannud paljaks võtta väikeste linnade orkestreid niisama tõsiselt kui maailma tähtsaimaid. Kunsti kodu on kõikjal, kus teda andunud teenitakse.

Peeter Lilje stiilis oli süvenemist ja sära, nagu ka tema eluajale — meie ühisele ajale — nii omase närvilise kärsituse ja meeleheite-lainete märke. Tema tõlgendused olid tänapäevased ja isikupärased. Kunagi ei lubanud ta aga endale labast konkureerimist autoritega ega „kaasajastamist“. Tema tundis ja tajus aegu, mille muusikat ta mängis. Ja ta tajus oma aega...

On tõesti kohutavalt kurb, kui lahkub nii noor ja nii teovõimeline inimene. Ning kui see juhtub just siis, kui heitlik kunstielu tema kodumaal hakkab ilmutama uue selginemise ja uute perspektiivide esimesi märke.

Meie viimane kõnelus Peeter Liljega oli oma uut staatust kujundava teatri „Estonia“ hooaja alguses. Olen tundnud Peetrit realistliku ja asjaliku inimesena, mitte suure jutumehe ja fantasöörina. Nii ka seekord. Tema töökavad teatris olid teada, jõu- ja ajavarud oskuslikult jaotatud. Meie järgmine jutt oleks olnud eesti sümfonismi kaugematest väljavaadetest üldse ning tänase lahkunu osast nendes selginevates tulevikukavades. On raske omaks võtta, kuid nüüd tuleb meil jätkata ilma selle jutuaajamiseta, ilma selle kaasmõtletaja ja partnerita. Kõigi nende nappide sõnade eest, mida siiski suutsime vahetada, olen lahkunule südamest tänulik...

(Algus lk.17)

4. „The Penguin Guide to compact Discs, cassettes and LP-s“. — Great Britain, 1986.
5. Robins Landon, H.C. „Das kleine Haydenbuch“. — Austria, 1975.
6. Rosenthal, H. „Covent Garden“. Memories and Traditions. — London, 1976.
7. Schumann, K. „Das kleine Lisztbuch“. — Austria, 1974.
8. Wolff, W. Bruckner. — Germany, 1980.

Noodid

1. Bock, J. Vocal selection from „Fiddler on the Roof“. — London, cop. 1985.
2. The crystal spring: English folk songs/coll. by C. Sharp. — Oxford, 1987.
3. Everyman's book of English country songs/Ed. by R. Palmer. — London, c. 1979.
4. Folk songs from Somerset. Vol. 1—5/Cath. and ed. by C. Sharp. — London, 1904.
5. Goloff, A.S. 22 English songs for children. — Helsinki/Tln., 1992.
6. McColl, E., Seeger, P. Traveller's songs from England and Scotland. — London, cop. 1977.

Heliülesvõtted

CD-d

1. Christmas with Helsinki University Chorus/Esit.: Ylioppilaskunnan Laulajat, dir. M. Hyökki. — Helsinki: Fazer Music Inc., 1989. — FACD 927.
2. Sibelius, J. Kullervo: Op 7/ Esit.: M. Rorholm, sopran, J. Hynninen, tenor, Helsinki University Chorus, Los Angeles Philharmonic. — S. 1: Sony Classical, 1993. — SK 52 563.
3. Universitas Helsinkiensis 350/ Esit.: Finnish Radio Symphony Orchestra, Helsinki Philharmonic Orchestra. — S.1: University of Helsinki, 1991 — UHCD 350.

Kassetid

4. Sanctuary/Esit. ans. „Jää-äär“. — Tln.: Tallinna Helikassettehas, 1993.
5. Sisask, U. Gloria Patri.../Esit. kammerk. „Eesti Projekt“, dir. A.-L. Treimann. — Tln.: Forte. — FD 0057.

LP-d

6. Machaut, G. De Messe Notre Dame/Esit.: Ylioppilaskunnan Laulajat. — OY Yleisradio Ab, s.a. — YLLP-2.
7. Rautavaara, E. Elämän kirja: Op. 66/Esit.: Ylioppilaskunnan Laulajat. — Helsinki: Finnlevy, 1978. — SFX 58.

Ülle Reimets

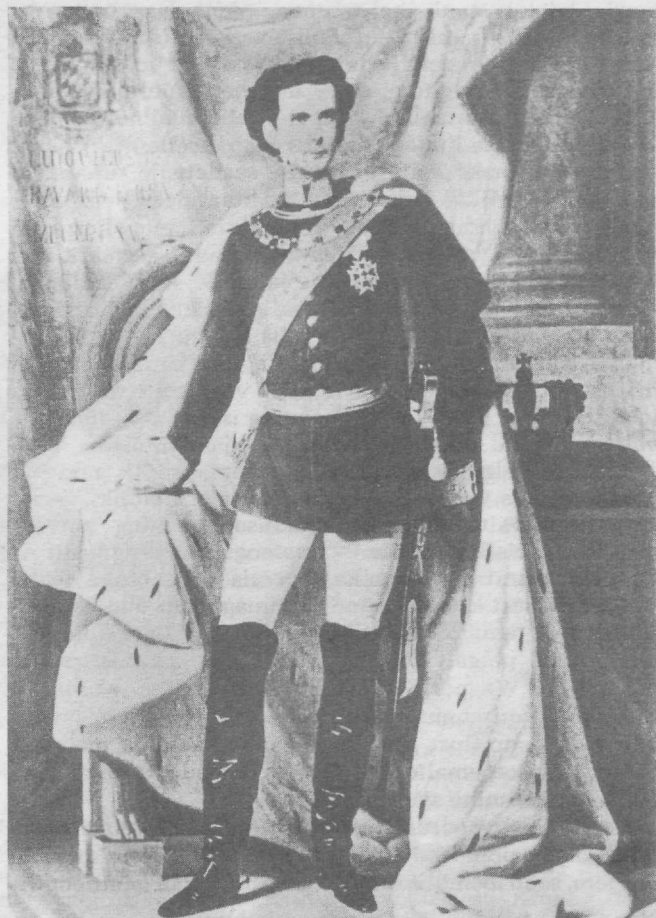
(Algas ML-s 13/14)

Seepärast edvistas nooruke Wagner revolutsioonilikumisega ning leidis end olevat ähvardatud türmiga ja aastateks pagendatuna.³ Noore mehe ennastusaldav julgus võtab hingetuks, eriti kui ta kirjeldab oma seisukohti tavatu kainusega, nagu näiteks kirjas **Franz Hauserile**, kirjutatud vaid kahekümne ühe aastasel, milles Wagner selgitab, miks ei või tema oopereil iial olla midagi ühist traditsiooniliste eelkäijatega, ja miks need ei või kummardada ka Meyerbeeri sensatsioonilisust — selle **Meyerbeeri**, kellelt Wagner enam või vähem palus (ja sai) abi oma kunsti edendamiseks. Ta himustas Meyerbeeri rahvusvahelist kuulsust, põlates samas seda, mida nimetas viimase liiderdamiseks ja seeläbi levitavaiks ebainimlikeks väärtusteks.

Kuigi Meyerbeer oli juut, võib Wagneri märkimisväärselt antisemitismi vaevalt põhjendada isikliku kiivusega. Wagner süngustus, sest Meyerbeer oli rahvusvaheliselt kuulus (ka Wagner ise kõnetas teda kirjas kui „pooljumalat“), samas kui tema ise (kelle ta ilma mingi kahtluseta teadis olevat tõelise jumala) seda veel ei olnud. Kuid otsustav oli, et juudid, nood kõrgfinantside igavesed sahkerdajad ning nõorijad, olid, suhtudes Wagnerisse külmalt või vaenuga, ka tsivilisatsiooni vaenlased, kuivõrd Wagner oli elumahl tsivilisatsiooni tulevikule, kui seda veel üldse leidis. Aastaid hiljem, pärast oma unelmate täitumist **Bayreuthi ooperitemplis**, tänas Wagner **Ludwig II-t**⁴ selle eest, et too võimaldas teostada „saatuse, mille kavandasin endale ja inimkonnale“. „Tõesti julge,“ kaldume torisema enne, kui oleme sunnitud möönma, et **Freudi**, **Jungi** ning **Marxi** valgusel oli Wagneri suurustav lause tõsi.

Wagneri viha juutkonna vastu kasvas tema elu lõpul märatsevaks.⁵ 1881. aastal kirjutab ta Ludwigile: „Juut on sündinud vaenlane puhtale humaansusele ja kõigele, mis on inimeses üllast. Pole kahtlust, et nad hävitavad esmalt meid, „sakslasi“. Sellel Wagneri vaatel on tõttõeldes tagamaa, mis ulatub korduva, võika tsiteerimiseni natsiriigis. Mõned aastad varem on ta Ludwigile öelnud:

„Me tahame olla väärtusetud, see on olnud me lipukiri ajast, mil jesuiidid loovutasid maailma juutidele,“ ning ta jätkab kirjas 1879. aastast, ennustamaks Euroopa mandumist „umbes järgneva aastatuhande keskel“ barbarite riigiks, mille inkvisitsioonid „kustutavad andekamad ja suutlikumad isiksused.“ Võiks arvata, et ta oli hoiatavalt ettenägelik ning Wagneri paranoia kõrval mõjub kirjakoite lugejasse enim tema põhjapanev tarkus, mis tundub olevat olnud ühtaegu teadlik ning vaistlik. Tema nooruse *herkuleslikke* võitlusi kroonis lõpp, sest ta oli üks neist vähestest, kes, Yeatsi sõnu kasutades, tunneb küllalt sügavalt, teadmaks, mis on tunded. Isegi sellitöö, nagu üheksateistkümnendaastase kirjutatud „**Die Hochzeit**“ („Pulmad“ — Toim.), heidab valgust ta põhiteemale, rääkides naisest, kes mõrvanud tema au ähvardanud mehe, tunneb, et armastab tapetut kirglikult, ja sureb hiljem leinast ta haua veerel.⁶ Esimest tõeliselt wagnerlikku kangelast **Reinzi** kirjeldab autor ühes kirjas kui „nägemuslikku unistajat, kes on nagu majakavalgus ilmunud kõlvatu ja allakäinud rahva sekka.“ Niisugune autoportree ei leia küll veel selles varases ooperis ehedat muusikalist kinnitust, kuid midagi sarnast ilmneb „**Lendavas Hollandlases**“, mis kasvab välja Wagneri enda elust aastail 1838—1841. Ka teda oli võõrsil pidetult ringi aetud; ta oli vaevelnud määratlemata igatsuses ja korduvalt olnud vabanemise lävel naise läbi, kes oli valmis tema pärast kõike ohverdama.⁷ Teisel noorel inimesel oli samalaadseid kogemusi, vajaduseta lülitada neid ülemaailmse taassünni programmi. Wagner väljendab seda aga sõnaselgelt: „Mu kurss on uus,“ lisades: „Ennemalt varjas seda mu sisim laad ja mõjutas rõhuv vajadus seda laadi teistega jagada. Käsk ennast kõigest ümbritsevast vabastada viis selleni, et rebisin end lahti, suundumaks teele, mida ükski väline kogemus mulle ei näidanud.“

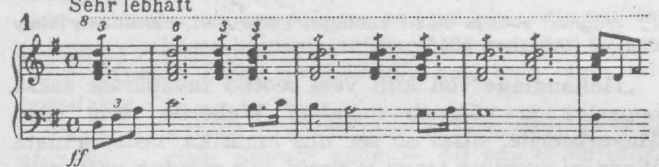
○ Wagneri soosija Baieri kuningas Ludwig II. Ferdinand Pilaty õlimaal (München 1865).

„**Hollandlane**“ on küll veel seotud tavapärase saksa ooperiga ja võlgneb mõndagi **Weberile** ning isegi **Meyerbeerile**, siiski on see uus muusika, lastes aimata Wagneri geeniuse tormi ja tungi, mis muutub vastupanadamatuks, muundades „**Hollandlase**“ *faustilikud motiivid* enam hingestatud mõisteks, nõrutatud keskaegse Saksa legendidest. Nagu „**Hollandlane**“, on ka „**Tannhäuser**“ üksik pageja asisel alusel seisvast maailmast. Taas juhib „igatsetud, unistatud, põhjani naiselik naine, Tuleviku Naine“ ta Veenusemäe meelaist orgiaist paradiislikku puhastusse. Isegi sellel varasemal loomeajal on meil juba tegemist vankumatu ahelaga, pigem humanistliku kui religioosse suunitlusega ühiskonnaga erootika ning loobumise vahel. Selgemalt kerkib see pinnale „**Lohengrinis**“⁶, milles Wagner jõuab mitte ainult üksildase kangelaseni võõras maailmas, vaid ka jumal-messiani, kellele üliinimlikkuse tõttu on määratud jääda mõistematuks. Õiglaselt hinnates on „**Lohengrin**“ tobe lugu täispuhutud mehest, kes keeldub ütlemast neiuile oma nime põhjusel, et viimane armastab teda liiga tuliselt. Wagneri jaoks oli see „moodsa elu traagilise lähteaine ainsa absoluutse tragöödia tüüp ja seepärast sama tähtslik Olevikule kui Antigone helleenide riigile.“ Elsa on „Teadmatu, Vabanematu, keda Lohengrini teadlik, vabanenud olemus ihkab lunastada. Selle „ebateadliku teadvuse“ võimu kaudu suutsin Naise loomust oma meeltes selgemalt mõista.“ Seega on naine tuleviku kohtumõistja, kes ebateadlikult vabastab meid patriarhaalsest seadusest ja tahtest. Tänapäeval võib see feminism paista isegi kõige võimsamana Wagneri erinevaist ennustusist. Wagneri taltsutatatu tahe oli kindlasti varjundatud sügavalt naiselikest loomujoonetest, mida väljendas isegi ta kirk siidi ning atlasi vastu.⁹

„Lohengrini“ sissejuhatuses graalimotiivis on esimest korda kokkuvõtvalt kehastunud püüd jumalikkusele, millest saab Wagneri elu Põhjanaan; sealsamas on ka esmane ilmutus tema silmapaistvast virtuooslikkusest orkestratsiooni valdkonnas — uus heli uueks kogemuseks. Selle saavutanud, aastas jättis too ebatavaline inimene komponeerimise kuueks aastaks maha; selle aja jooksul kirjutas ta lisaks noile arvutuile saadetisile tuhandeid sõnu publitsistikat, mis kasvas traktaatideks, traktaate, mis paisusid raamatuiks, raamatuid, mis kuhjusid vägevaiks kogumikeks. Nende sõnade eesmärk oli selgitada Wagnerit talle endale ja muile, kuid eeldamisi oli tal aastaid hiljem õigus öeldes, et sõnad mõistuspärastid alateadlikku kulgu, mis juba löi muusikat. Selline mõistuspärastamine oli vajalik Wagneri suuna enneolematuse tõttu. Enne kui uus maailm võidi esile tuua — ja toodi esile —, pidi Wagner uskuma iseendasse, lülitama välja iganenud väärtused, nagu 18. sajandi Mõistus, Tõde ja Loodus. Polnud alust oletada, et tema isiklik tundeolu olnuks „ainus tragöödia praegusel ajal“. Läänuks veelgi kaugemale väita, et tema tagakiusamine ning „ohver“ sarnaselt Kristuse omale — analoogia on Wagnerilt — võinuks kinnitada muusika, poesia ja nähtava teatri liidu sarnasust kreeka usundidraamaga, mis olnuks tema sünnitus ja tema, mitte „ühiskonna“ igakülge kontrolli all. Polnud pelgalt „ebaloomulik“, vaid läbinisti soniv uskuda, et Wagnerit vaevanud seedehäired võinuksid Euroopa „suursugusemaid rahvaid“ mõjutada omaks võtma taimetoitlust ning isegi lausa kaaluma massilist väljarändu soojemaile aladele, kus lihaisu kiusab vähem. Kuid ka sonimine võib olla ülev.

Kui Wagner nooruses kirjutas „Meie kaks, maailm ja mina, oleme põikpead keset puupäid ja see, kelle kolju on nõrgem, saab loomulikult lõhkise pea,“ oli ta (sümfooni-

1 Sehr lebhaft

2 Sehr langsam

Nie sollst du mich be-fra-gen, noch Wissens Sor-ge

tra-gen, wo-her ich kam der Fahrt, noch wie mein Nam' und Art!

3 Sehr ruhig

Pühl ich zu dir so süß mein Herz ent-bren-nen

4 Langsam

5 Langsam

6 Lebhaft

7 Langsam

8 Mäßig langsam

R. Wagneri „Lohengrin“ oli üks esimesi oopereid, kus juhtmotiivid kujunesid süsteemiks.

se) Beethoveni pärija. Kuid on võimatu kujutella Beethovenit koos hilisema Wagneriga ütlemas (kirjas Eliza Willele 1864. a.): „Mina pole loodud nagu teised. Minul on peenemad närvid. Mul peab olema hiilgust ja valgust ja ilu. Maailm võlgneb mulle selle, mida vajan. Mina ei või kõtrina kiratseda nagu teie õpetaja Bach.¹⁰ Minul on ülitundlik, võimas, ablas tundemaailm, mida peab nii või teisiti meelitama, et ta teeks ära mitteeksisteeriva maailma ellukutsumise meeleheitliku töö.“ Wagner mõtles seda täiesti sõna-sõnalt. Maailm pidi talle andma, mida vaja, sest tema unelmate teostumine võrdus inimkonna tulevikuga. Ning ime on, et ta teki selle töö ära; pärast segadusi ja raskusi, mis oleksid hävitanud „tühise“ mehe, sai Wagneri müüdist tegelik- kus, kuigi ainult noore, päratu rikka ja vististi hullu!¹¹ kuninga abiga.

See hinge ürgmaailm esitati muinasgermaani **Nibelungide saaga** kaudu; ning lugedes Wagneri kirju, samuti poleemikat, selgub, kui **teadlik** oli ta algusest peale iidsete legendide kaasaegsest — filosoofilisest, psühholoogilisest, sotsioloogilisest ning poliitilisest — tähendusest. Arusaadavalt oli „meeleheitlik töö“ avastada sünnildasa revolutsiooniline muusika- ning teatritehnika jutustamiseks iseenda lugu, pakkudes ühtaegu taassünni rikutud inimkonnale. Brünnhilde on Valge Tuvi¹² lauliku Igavene Armastatu, keda peab võitma või kaotama, ja helged ning tumedad jõud, kes tema pärast taplevad, on lootusetult segi. Siit lähtub, et närukael Hagen pole vähem ülemaine kui Wotan — Wagner kui patukahetseja ja patuoinas — ning miks Siegfried — Wagner kui rändrüütel ja lohetapja — muutub iseenda reetjaks nagu Wagner oma elu loos. Meeleheitele viidud nurjunud püüdeist näha oma nägemust teatrilaval hülgas Wagner ajutiselt „**Nibelungide sõrmuse**“, millest üle poole oli juba valmis. Sellest ärapäördunult löi ta „*Tristani*“, oma kõige otsemal autobiograafilise teose, mis märgib renessansist alguse saanud teadvustamise ajajärgu lõppu Euroopas ja mida on sageli käsitletud nüüdismuusika algusena.* (Järgneb.)

* Mellersi essee selle osa, mis käsitleb sama aineriingi kui artikkel „Armastuse monument“ (ML nr. 13/14), toome ära kursiivkirjas. (Toim.)

Kommentaariid.

3. Aktiivse tegevuse eest 1848. aastal. Revolutsioonilisus oli tollal küll iga noore leipziglase vältimatu tunnus; Wagneri meelsust mõjutas suuresti tema toonane iidol, kuulus lauljanna Wilhelmine Schröder-Devrinet. Viimane laulis kuulsaks „Fidelio“; tema oli ka esimene Venus „Tännhäuseris“ ja Wagner väitis, et vaid Wilhelmine pärast otsustas ta saada ooperiheliloojaks. Lauljanna abiellus hiljem Liivimaa aadliku V. Bockiga.

4. Baieri kuningas 1864–1886, toetas Wagnerit heldelt rahaliselt, finantseeris suurema osa Bayreuthist. Raha võeti seks otstarbeks loomulikult kõrgendatud maksudest, mis omakorda aitas Wagneril muutuda Münchenis ebapopulaarseks.

5. Kummatigi dirigeeris „Parsifali“ 1882. aastal Bayreuthis Hermann Levi.

6. Meenutagem, et „Hochzeiti“ idee ei kuulu Wagnerile: libreto põhineb J.G. Büschingi romaanis „Ritterzeit und Ritterwesen“ leiduval episoodil.

7. „Hollandlase“ idee andis Wagnerile Heine luuletus. Mainitud aastail töötas Wagner kapellmeistrina Riias, kust surnud õhkkonna tõttu lepingut murdes põgenes. Pagemine kuldmineerus Läänemerele üleulatud tormis, mille järel ooper sai Wagneri mõtteis täpsema kuju. Lunastavaks naiseks oli tol ajal abikaasa Minna, kes polnud küll „surmani truu“ ja kelle seikluste pärast üldse Riiga kolitigi.

8. „Lohengrin“, õigemini Lohengrin, oli Wagneri ning Ludwig II sõpruse algus: noor prints tundis end lavakangelases ära ja vandus ise truudust „oma loojale“.

9. Siid ja atlans pole iseseisvad näitajad, vaid moodustavad lihtsalt Wagneri eluks tarviliku luksuse ühe alaliigi.

10. Bachi vaadete otsene eitus. Ehk tajus Wagner Bachi kui mineviku rivaali, sarnaselt Meyerbeeriga olevikus?

11. Ludwig II labiilne loomus on arvukate uuringute, ilukirjanduslike teoste jne. aluseks (vt. ka L. Visconti film). Vaimuhaiguse tõttu kõrvaldati kuningas 1886. aastal ka troonilt, mille järel suure teenõusega sooritas enesetapu. Näib, nagu hoidnuks teda püsti vaid Wagneri lähedus, kelle surma järel allakäik kulges kiiresti.

12. Jääb selgusetuks, kas autor mõtleb selle all Püha Vaimu või tuvi Noa laevast.

Poliitvangist Poliitbüroo liikmeni kojamehest kuninga-kuningannani — SUHTUN KÕIGISSE ÜHTEMOODI

Kohtumiselt Estonia Teatri peadirigendi Eri Klasiga
Estonia Teatri Talveaias 2. oktoobril 1993

Arne Mikk, õhtu juht: Tere tulemast selle hooaja esimesele üritusele Talveaias. Teiega kohtub täna Estonia Teatri peadirigent ERI KLAS. Me ei kavatse täna siin käsitleda E. Klasi kogu eluteed ja loomingulist tegevust — see vältaks siis mitu nädalat — vaid peatume teatud etappidel tema elus.

Traditsiooniline algus on selline, et...

Me teame, et Su vanemad olid mõlemad professionaalsed muusikud. Kas see „muusikaline taust“ segas või toetas Sind muusika juurde tulekul?

E.K.: Alguses muidugi segas. Ma arvan, et pole koledamat asja, kui kogu aeg muusika kodus. Meil oli korteris 4 klaverit — kaks Bruno Luki toas, üks söögitoas ja üks veel ema toas. Ja kõik olid käigus hommikust õhtuni. Mäletan, et ma teatud perioodil lausa vältisin kodu, püüdsin suurema osa ajast veeta väljaspool. Mind „vedas“ ka muidugi rohkem jalgpalli ja kõikvõimaliku muu sellise juurde.

Käisin nn. Raua koolis, sest elasime lausa kooli kõrval Gonsiori tänavas. Mu ema on saanud minu tõttu „sama suure hariduse“ kui mina — üle päeva pidi ta „koolis käima“ minu pärast. Eks neid vigureid ja vempe sai vist liiga palju!

Siin istub täna, ma näen, ka minu tolaeagne lauluõpetaja, praegune Estonia kontserdisaali direktor **Aksel Pajupuu**. Tema mäletab kindlasti siinamaani neid vigureid, mis ma tegin. Jah, minu ema oli tol ajal tuntud pianist ja pedagoog, mina aga üks suur „masuurikas“ ja vigurivänt.

Minu „päasetee“ oli Tallinna Muusikakool, kuhu suure hirmuga põgenesin 21. Keskkoolest. Seal leidsin endale „peidupaiga“, seal hakkas minu tee muusikas edasi minema.

A.M.: Õhtut ette valmistades vaatasin läbi palju videomaterjali. Nende seas oli üks materjal, mis seostub omal ajal väga populaarse kvartetiga, kuhu E. Klasi kõrval kuulusid ka Kalju Terasmaa, Arved Haug ja Uno Loop. Kolm meest sellest ühendusest on kaastegevad nüüd järgnevas videolõigus. (Näidatakse videot).

A.M. (kommenteerib lõiku): Mulle meeldis see lõik, sest siin on esindatud kõik sümfooniaorkestri pillid (kuigi „mängult“, imiteerituna) ja siin „lööd“ Sina juba loo lahti ka (nii et mingi sümboolne dirigenditee algus?).

E.K.: See filmilõik on tehtud ajal, kui ma veel väga vaimustatud olin televisioonist. Töötasin seal tookord

○ Ema Anna Klasiga

režissöörina ja see oli minu esimene režissööritöö tegelikult. Lugu, mida esitasime, oli maha kirjutatud ansambli „Swe-Dans“ repertuaarist. Seda laulsid Alice Babs, Sven Asmussen ja Ulrik Neumann rootsi keeles. Me ei osanud tollal rootsi keelt, aga lugu meeldis niivõrd, et õppisime selle rootsikeelsete sõnadega ära — eeskuju oli nii lummas. Mina „teen“ siin seda häält, mida lemmikansambli tegi **A. Babs**.

Viimasega seoses juhtus mul hiljem üks imelik lugu. Nimelt — kui olin kord Stockholm Filharmonikutega ringreisil Põhja-Rootsis, istus Piteo linnas meie proovis üks vanemapoolne naisterahvas, kes tuli vaheajal ka minu juurde ja tänas mind vaimustatult. Vastasin reserveeritult, et suur tänu. Õhtul nägin sedasama naisterahvast istumas ka kontserdil — esimeses reas! Ta tuli jälle ka lava taha, tänas, kiitis. Peale kontserti, kui oli Piteo linnapea lahkumispidu, kuhu ka mina olin kutsutud, tänas linnapea algul mind ja orkestrit ning ütles siis, et tal on ERITI suur rõõm teatada, et tänasel kontserdil viibis ka kuulus lauljatar ALICE BABS. Olin rabad, ta tundus olevat täiesti teist nägu kui minu mälestustes. Nüüd, kus me seal kokku saime, olin valmis laskuma põlvili ta ees. Rääkis talle, et ta oli minu suur eeskuju, kui ma noor olin. Õhtu lõppes sellega, et me laulsime A. Babsiga kahepeale „Teid on palju, meid ainult kolm“ („See võib olla õnnestumine, aga võib olla ka läbikukkumine“ — „Det kan bli fiasko eller succée“).

Praegu oli tore nn. retrospektiivselt (vahel peab ikka võõrsõnu ka

kasutama, see on ju nüüd moes!) vaadata, et me nii kõhnad olime ilma tervisesporti harrastamata!

A.M.: Ma pöörduskin nüüd Sinu ema, Anna Klasi poole ja küsiksini: „Kui Te lapsest peale tahtsite Erist teha klassikalise muusika jüngrit (milleks ta nüüd on ka saanud), mis tunne Teil siis oli, kui ta esialgu publiku ette tuli natuke teises žanris?“

A.K.: Noh, ega Eri pole kunagi küsinud, et ma, mida Sina soovid, et millist muusikat Sina tahad, et ma harrastaksin. See vaene poiss pidi kodus pidevalt kuulama seda, mida MÄNGITI. Mängiti aga just klassikalist muusikat — iga päev ja tervete päevade viisi. Ega seepärast olegi imestada, et kui tuli aeg, mil oli vaja hakata Erile muusikat õpetama, vastas viimane küsimusele, mis pilli ta tahaks mängida, et „ainult mitte klaverit!“.

Kord, kui Tallinna tuli esinema professor Golubovskaja koos oma viiulipartneriga, kes olid külaliskoncertiks ka meie peres, küsis viimane Erilt nagu muuseas: „Kuulsin, et Sa tahad mängida viiulit?“. „Jah, tahan,“ kinnitas ka Eri. Külaline näitas siis, kuidas viiulit käes hoida ja kuidas sellel mängida. „Ema-ema!“ kiskus pärast seda mind kleidisabast Eri. „Ma parem mängin juba klaverit. Klaver seisab vähemalt ise paigal, viiulit aga peab veel hoidma ka.“

A.M.: Eril on alati pidulikel juhtudel olnud üks püha soov — et Teie, Anna Klas, ka temaga koos musitseeriks. Ehk mängite ka seekord meile midagi?

A.K.: Aga, andke andeks, täna on ju välja kuulutatud kohtumine Eri Klasiga?

A.M.: „Aga kui poleks olnud Teid, poleks olnud ju ka Erit!“ pareerib osavalt ARNE MIKK. Ja Anna Klasil ei jää muud kui mängida.

(Mängib)

(A. Klasi mäng Talveaias läheb sujuvalt üle videolõiguks, mis on tehtud 1979. a. TV-studios ja milles A. Klas musitseerib Estonia Teatri sümfooniaorkestriga Eri Klasi juhatusel.)

See on liigutav, kuidas E. Klas on alati austanud oma ema, teda kaasa musitseerima ergutanud, tema nõuannetele tänuлик olnud! (S.K.)

Eri kommentaar videolõigu kohta on niisugune: Kas panite tähele, et see videolõik on filmitud nii, et ema on seal nagu „stahaanovlane — meisterkangur“, teeb midagi seal klaveri nurga taga! Kogu selles lõigus on vaid mõni kohake, kus näidatakse ka käsi. Ema ütles selle kohta õigesti, et see lõik on parim

(Jürg 22. lk.-l)

reklaam tema juuksurile (sest näidatakse ainult soengut, mitte seda, mida ta sõrmedega teeb).

A.M.: Kuidas Sinust üldse sai dirigent?

E.K.: Vististi kõige suuremat rolli mängis selles David Oistrakh. Mina „saagisin“ seda viulit võrdlemisi lootusetult, üritades ikka neid „ilusaid toone“ sealt välja võluda, kui D. Oistrakh, hea inimene, kord suvel, kui me jälle koos Pärnus puhkasime, ütles emale otse välja, et „poisi viiulipiinamise peab ära lõpetama, kui te ei taha, et ta hakkab muusikat vihkama“. Temale tundus, et minust peab saama hoopis dirigent. Seda ma tõepoolest tahtsin ISE ka. Astusin siis D.O. soovitusel Tallinna Muusikakooli Arvo Ratassepale koorijuhtimise klassi. Noore poisina (juba 14-aastasena) alustasin tööd ka toleaege ringhäälingu sümfooniaorkestris. Sellest on praegu siis juba 40 aastat tagasi!

Minu esimeseks teoseks, milles mul tuli osaleda, oli Mahleri 3. sümfoonia. Seal tuli mul üks kord „taldrikuid“ kokku lüüa. Mäletan, et kui tulin koju esimeselt proovilt, rääkisin emale imestusega, et naljakas küll: ma olen neli korda nädalas neli tundi proovis, kuulan seal suurepäraselt muusikat, siis ühes kohas tõusen püsti, löön selle kõige suurema „juraka“ ja mulle maks-takse selle eest veel palka ka!?

A.M.: Sinu esimene tööpäev oli seotud Mahleriga. Aga millal dirigeerisid esimest korda JUST orkestrit?

E.K.: Selle päeva eest olen tänu võlgu Arvo Ratassepale, kes usaldas mind dirigeerima Griegi kantaati „UUS ISAMAA“, mida nüüd ka tänavu juhata sin Griegi juubeli (150. sünniaastapäeva) puhul Estonia Teatri orkestri ja Tallinna Tehnikaülikooli meeskoriga.

Tallinna Muusikakooli lõpetades õnnestus mul samuti juhutada mitte ainult „seina“, vaid sain oma lõpueksamil juhutada ka Muusikakooli sümfooniaorkestrit ning Tööstuskooperatsiooni Meeskori (Henno Sein oli solist).

Pärast Tallinna Muusikakooli järgnes juba nagu iseenesestmõistetavalt Tallinna Konservatoorium, kus ma õppisin professor GUSTAV ERNESAKSA klassis. Pean ütlema, et Ernesaks soosis mind väga, laskis mind tundides juhutada ka sümfoonilisi teoseid, kui nägi, et mul oli huvi sümfoonilise repertuaari vastu. Olin tol ajal ka nn. „poole varbaga“ dirigent-assistent. Sain teistele dirigentidele ette valmistada kas viiuli- või puhkpillimängijaid (kuidas vaja oli). Kui lõpetasin konservatooriumi, sain diplomikontserdil juhutada nii Ringhäälingu sümfooniaorkestrit (ühel kontserdil) kui ka RAM-i (teisel kontserdil, koos kursusekaaslastega).

Ernesaks reisis palju ringi meeskoriga tol ajal, nii et kohtusime konservatooriumi ajal küllaltki

○ Koos Alice Babsi ja Håkan Hägegardiga Roots 1992. a.

harva. Mina olin juba siis haaratud ka kerge muusika sfääri, tegutsesin esimesin televisioonis jm. „Te tulete mulle väga tuttav ette. Olen Teid kusagil näinud. Ega ometi televisioonis?“ küsis G. Ernesaks sageli naljatoonil.

Aga ikkagi. Esimese impulsi minust dirigendi kujunemisele andis just Gustav Ernesaks. Juba sõja ajal olime kõik koos Jaroslavlisis. Mina olin siis muidugi alles pisike põngerjas. Kõige suurem laps oli meil seal tookord Enn Põldroos, praegune „hall habemik“. Seal sündis Jüri Gerretz. Elasime kõik ühes toas — meie, Aino Bach, Debora Vaarandi. Meie vastastoids elas Georg Ots. Minu ainsaks kokkupuutevõimaluseks muusikamaailmaga oli kinoteater „GIGANT“, kus käis kunstiansamblite töö ja kus toimusid ka kontserdid. G. Ernesaks juhatas juba seal meeskori. Mul on säilinud sellest ajast üks pilt, mille olen joonistanud „Gigandis“ — Gustav Ernesaks, piip suus ja selle seest tuleb välja noodivõti! Kuna kasvasin ilma isata (ta langes sõjas), otsisin alateadlikult koigis oma ISA. Suurteks autoriteetideks on mulle olnud nii Gustav Ernesaks, Georg Ots (kelle püksirihm oli mulle minu kõige esimeseks mänguasjaks, minu „rongiks“), hiljem David Oistrakh.

A.M.: Jah, nii see aeg on läinud. Kui tahame mingeid „ajaloolisi kokkuvõtteid teha, siis järgmisel aastal saab juba 30 aastat sellest päevast, kui tulid „Estonia“ teatrisse „WEST SIDE STORY“-ga, kus Sa nii trummi löid kui lavastasid, ja tegid veel palju muud (otsisid sobivaid osatähtjaid teatrisse jne.). Mäletan, et olid KOGU OMA OLEMUSEGA selles töös sees.

E.K.: Esmajärjekorras pean siinkohal tänulik olema Neeme Järville, kes kutsus mind tööle teatrisse. Eks see paras hullumeelsus oli, tol ajal niisugust lavastust „üles panna“. Aga et oli ka teisi entusiaste (H. Tohvelmann, V. Rummo, Viive

Ernesaks) ja mina tõi teatrisse ka Helgi Sallo, siis sai see asi ikkagi ära tehtud.

A.M.: Tänapäeval on tavaline, et pea IGA üliõpilane käib välismaal. Kas mäletad, millal SINA esimest korda välismaale sattusid?

E.K.: Välismaale sattusin ma esimest korda 1960. a., kui avanes võimalus sõita Soome. See oli üks noorte sõit. Mäletan, et grupis olid meil veel Ada Jõgi-Kuuseoks ja Ervin Abel. Abel ja mina olime need, kes tollis esimestena põhjalikult läbi otsiti — ju olime siis nii „kahtlaste“ nägudega! Esimesest korrast on mul mees veel see, et kuigi mul on üldiselt üsna tugev närvikava, seisime pärast sõitu kõik perroonil ja nutsime (et noh, sai ikka ära käidud, ime küll!). Mõtlesime tookord, et küllap see oli see „esimene ja viimane“ kord ka! Nagu taevas oleks ära käidud — nii mõjus see toleaegetes oludes!

Dirigendina esinesin esimest korda välismaal 1967. a. Helsingis.

See oli esimene sõjajärgne välismaasõit „Estonia“ teatri perele. Sõitsime sinna laevaga, kaasas veel RAM, kunstinäitus, ja nii operikui balletirepertuaar. Mina juhata sin Tšaikovski „LUIKEDE JÄRVE“.

Muide, varsti, juba 1. detsembril on mul võimalus jälle juhutada HELSINGIS (nüüd aga juba UUES ooperimajas!) seda kuulsat balletti.

A.M.: Kui kõikidest E. Klasi välisreisidest, mis tänaseks seljataga, tahaks rääkida, peaksime siin istuma vist paar head nädalat. Täna sel õhtul pakume vaatamiseks kaks videolõiku sellest pingelisest tegevusest: kaks Pariisist, üks Stockholmist. (Videolõigud + intervjuud, kus inimesed räägivad oma muljetest. Kõlavad aina niisugused sõnad — „Fantastiline“, „andekas“, „esimene kõrgklassi dirigent sel hooajal“ (E. Klasi kohta) ja „See on suur-suur edu, see on võit. Kui te sellest Tallinnas räägite, keegi seda niikuinii ei usu“ („Estonia“ teatri lavastuste kohta Pariisist)).

(Algus lk. 22.)

A.M.: Sa oled dirigeerinud peaaegu kõigis maailmajagudes (peale Aafrika!). Kuidas suhtled võõrkeelses keskkonnas orkestrite või inimestega? Mitut võõrkeelt valdad?

E.K.: Ühise keele leidmine on üks peamisi asju. Kasvõi kaks-kolm sõna kohalikus keeles, nii et inimesed näevad, et sa tahad nende keeles suhelda, et austad seda rahvast, neid ja nende tööd — see peab olema reeglilik väljaspool töötades!

Ega neid keeli, mida ma oskan, polegi nii väga palju. Eks mina KA koperdan ja otsin vahel sõnu võõras keeles suheldes. Aga peas on ju „kataloog“: kui ei leia sobivat sõna ühest keelest, siis leiad otsitava kindlasti jälle mõnest talle lähedast keelest!

○ Koos oma Ameerika-impresariõ Mariedi Andersi ja abikaasa Arieliga Savonlinna festivalil 1993. a. suvel

Klassivennast A. Oidist

(Algus lk. 1.)

Georg Semjonov: Ka mina puutusin Arnega hiljem mitmel korral kokku, eriti kui ta veel Nõmmel elas. Siis tuli ta minu kui tohtri käest nõu küsima oma haiguse kohta. Pealegi oli ta ema korduvalt minu patsient. Nüüd on Arne ema küll surnud, aga tollal suutsin ma teda pernitsoosist aneemiast B₁₂-vitamiiniga ravida. Arne haiguse — leukeemia ehk, rahvakeeles öeldes, verevähi — puhul, olin siis võimetu mina, olid ka IV haigla arstid. Võib-olla nüüd, kui Läänes ravimid kättesaadavamad, saaks Arne haigust ravida. Olen mõelnud, kas see polnud pärilik — ema põdes tal ju ka verehaigust, kuigi teistsugust, kergemini ravitavat.

Ivar Jøerüüt: Ka mul on hiljem olnud Arnega kokkupuuteid. Äsjaabiellunult läksin oma naisega kontserdile. Naine läks juukseid kohendama, kui minu juurde tuli Arne. Ajasime juttu. Ta küsis mu käest, kas olen juba naisemees. Jaatava vastuse peale lõi ta käega, ütles: „Ahh“ ja hakkas ära minema, pöördus ümber, lõi veel kord käega ja ütles „Ahh“ ning kadus. See pidi ilmselt tähendama, et olen kadunud mees.

Aga ega Arne isegi jäänud vallaliseks. Minu teada sai asi alguse Vineeri- ja Mõõblivabriku klubist, kus Arne käis akordioni mängimas. Peod lõppesid kaugelt üle kesköö. Koju Nõmmele oli raske pääseda. Üks neiu pakkus

aga kõige tähtsam on hoopis muu: sinu olemus, silmad, liigutused, ilmed, huumorimeel, paras sõna parajal kohal! Need on suhtlemisel kõige kindlamad abimehed! Püüan olla nagu David Oistrakh, kes läks Itaaliasse ja oskas ainult saksa keelt. Kui pakikandja võttis tema kohvri ja ütles: „Oo, molto pesante!“ siis rõõmustas Oistrakh kohe, et oho, selle keelega saan ma hakkama küll! Ja saigi!

Kõigepealt on tõepoolest vaja usku sellesse, et hakkama saad!

Muidugi on keeli, mida ma räägin suhteliselt korralikult. Näiteks rootsi keel — selle keelega saan ma hakkama küll. Kui ma aga oskan rootsi keelt, siis ma saan hakkama ka Taanis ja Norras. Noh, soome keel on meil kõigil ju peaaegu teine kodune keel. Läbi vene keele saan

aru ka poola ja tšehhi keelest, samuti teistestki slaavi keeltest. Ja nagu Lauri Leesi ütles, on „üks väga tähtis keel moldaavia keel — ta on eriti edasi arenenud — nendel on juba vene tähestik...“ Igal keelel on oma eripära muidugi. Kui ma Jaapanis tulen pulti ja ütlen kasvõi nii: „Domo arigato!“ (Tere päevast), kuigi edasi enam jaapani keeles ei oska, sii nad lepivad sellegagi — kontakt, „sild“ on loodud ja see ongi kõige tähtsam!

Mul oli huvitav juhtum, kui olin Aasia Noorte Orkestriga töötamas Singapuris tänavu suvel (tulid võrdlemisi pika reisiga USA-st üle Jaapani sinna).

Niiis istusid minu ees umbes sada noort muusikut vanuses 15—25 eluaastat, kõik täis indu mängida. Ja äkki algas üks igavene kohin ja mürin. Mis see on, ei saanud ma algul aru. Siis taipasin, et see on vihm. Troopiline vihm — see tuleb aga kohutava mühinaga! Mina ootan. Lõpuks mõtlesin, et nüüd aitab! Tegin käega „vaikuse“-liigutuse — ja saabuski vaikus. Kõik vaatasid mind hämmastunud pilgul. Paistis, et äkki hakkavadki uskuma, et minul õnnestus vihmasadu seisma panna. Võtsin siis veel naljaks telefonitoru ja vaadates taevasse ütlesin: „Suur tänu.“ Võib-olla alles siis said paljud neist aru, et see oli nali ja kokkusattumus.

Kõnesolev oli minu esimene kokkupuude nimetatud orkestriga. Ja polnudki vaja mingit keelt — „inimlik“ kontakt oli saavutatud.

(JÄRGNEB)...

talle võimalust hommikuni välja puhatada. Temast saigi Arne naine.

Ülo Pesur: Tundsind klassivendadest Arne Oiti vist kõige paremini. Õppisime temaga koos „Westus“ I klassist, 1936. aastast peale. Käisime tihedamalt läbi, kui kolisin 1939. a. Nõmmele. Olin kaua aega kuni kooli lõpetamiseni temaga pinginaaber.

Arne oli flegmaatiline, kinnine, skeptiline, kriitiline, mitte kergesti seltsiv. Olin ise sama tüüpi poiss, sõbrunesime, ja meie vahel polnud kunagi ühtegi tüli.

Kriitilisus ja skeptilisus avaldus paljudesse õppeainetesse suhtumises, mida ta pidas üleareuseks. Ta ei kannatanud tuupimist, küll oli ta aga kiindunud matemaatikasse, armastas võrrandeid lahendada. Muusika aga võttis tal nii palju aega ära, et mõnikord jäi ka matemaatika unarusse.

Arnel oli huumorisõont ja see oli kuidagi eriline. Ta oskas näha tõsiste asjade naljakaid külgi, väljendus omapäraselt. Näiteks ütles ta tunnis „palun välja“ asemel ikka „palun potile“, millest sai ka hüüdnime „Potu“.

Võitlussporti suhtus ta üpris kriitiliselt, kuid talle meeldis riistvõimlemine, millega ta minu teada lühikest aega tegeles. Ühel kevadõhtul käisime ka kahekesi õhtuti Mustamäel suusatamas. Need õhtud on kuidagi selgelt terveks eluks meelde jäänud.

Arne elas tüüpilises Nõmme puumajas Lõuna tänav 21 ema, vendade ja õega (isa oli surnud), mitte just eriti lähedastes oludes, kuid tal oli ärklikorrusel omaette tuba. Kui talle pühapäeviti külla läksin, siis ta kas magas või näppis

akordioni. Tema esimene akordion kuulus kodunt lahkunud vennale Edgarile. Arne oli iseõppija ja algul ei tulnud tal mäng kuidagi välja, kuid ta arenes üllatavalt kiiresti, aasta-poolteisega oli ta pillimees valmis. Koolis jäi siis õppimiseks veel vähem aega. Kui ta tagapingis nurgas tukkus või keskendunult noote ümber kirjutas, palus ta mind küünarnukiga müksata, kui teda küsitakse.

Süüa ta armastas, eriti liha. Kui kutsusin teda oma õetütre pulma mängima, küsis ta kõigepealt „Mis seal on süüa?“. Vastasin: „Sülti.“ „Kui sülti, siis tulen,“ jäi Oit nõusse.

Kui ma pärast küüditamist jõudsin 1957. a. Eestisse tagasi, oli meil Arnega tema korteris pikem jutuaamine. Oit oli täis loomingulisi plaane, rääkis filmimuusikast, mängis ette üksikuid palasid oma muusikalisest komöödiast „Imekau-nine Galathea“ (mis lavastus alles 1965. a. — toim.)... ja pahandas lastega, kes kippusid meie jutuaamist segama.

Viimati sattusin Arnega kokku 60-ndail aastail Vanaturu kaelas. Ta ütles, et oli ostnud omapärase puhvetikapi ja kutsus mind seda vaatama. Aga pärastpoolle, sest parajasti olevat korteris suur segadus. See aga oli meie viimane kohtumine ja ta puhvetikapp jäigi mul nägemata.

Loomaarest ja suure rosaariumi peremees Ülo Pesur jõudis oma kodunt Võsul Tallinna mälestuskilde lisama alles siis, kui see „ML-i“ number oli juba ladumisele antud. Et ta aga jutustas mõndagi uudset, vahetasime osa materjale välja. — Toim.

TV muusikasaadete...

(Algas 2. lk.-l)

Kusagile kahe äärmuse vahele — kus kõik oli justkui muidu või kus kõigel on hind — peaks jääma kokkulepete maa, huvide kokkupuuteala, kus ulatuvad kokku kultuuri ja selle vahendajate huvid või kohustused tuleviku ees. Sest ka praeguses väga asises ajas jääb meile ülesanne väärtuslik muu hulgas ära tunda ja tuleviku jaoks hoiule panna. Videoteeki, fonoteeki, arhiivi. Möödunud aegadest on järel hindamatuid kultuuri-väärtusi — mis jääb tänasest alles?

Mõistagi tuleb paljusid arusaamu ümber hinnata. Monopoolses seisundis tegutseva televisiooni programm võis oma vaataja huvidega ka mitte sobida.

○ Ines Maidre Ingmariga orelit otsimas

Nüüd vahetab vaataja kanalit kohe, kui tal hakkab igav. Kuidas teha saateid nii, et muusika võidaks sõpru ka nende hulgas, kes pole käinud lastemuusikakoolis ega tunne nootigi? Kuidas kõnelda asjadest lihtsalt ja arusaadavalt? Kuidas muusikat näidata? Nende küsimuste üle juurdlemata võib saada mööda minna nii asjatundjate kitsast ringist kui laiemast vaatajaskonnast.

Ma ei pea heaks tooniks vaatajaid saadete sünniraskustesse pühendada — tulemus etris on see, millele vaataja annab oma hinnangu. Avaldatud mõtted olid vaid üleskutseks suhtuda meie töösse analüüsivalt ja heatahtliku nõudlikkusega. Tänavusügisene programm pakub

suhteliselt vähe uusi ligitõmbavaid pealkirju. Alustanud on „M-klubi“, „Visiitkaart“, „Õhtumuusika“, tulemas on muusikateatrite tegemisi tutvustav uus sari „Fermaat“. Jouludeks valmivad Ivalo Randalu saade Peeter Süda oreliloomingust, Urmas Sisaski „Jõuluoratorium“, Lydia Koidulale pühendatud muusika-programm ja üht-teist veel. Kui teil on häid mõtteid ETV muusikaprogrammi huvitavamaks muutmiseks, siis palun, pange need paberile!

Heidi Pruuli,

ETV kultuurisaadete peatoimetaja

○ 1 rida (vasakult) Ines Maidre norralasest abikaasa Jostein Aarhus, Ines Maidre, Eva Potter — produtsent, Ivalo Randalu — saate autor, II rida Elmo Lööve — režissöör, Silja Milli — režissööri assistent, väike Ingmar (I. Maidre poeg), Priit Murusalu — operaator, ülal Priit Kuulberg — helirežissöör.

Guinnessi rekordid

KÕIGE PRODUKTIIVSEMAD

Raske on vastata küsimusele: kes oli muusikaajaloos viljakaim helilooja? Võib-olla on olnud mingid diletandid, kes on jäänud kandmata kunstikroonikasse. Kui see kategooria loojaid kõrvale jätta, siis võib nähtavasti viljakaimaks nimetada GEORG PHILIPP TELEMANNI (1681—1767). Nelja aastakümne vältel kirjutas ta jumalateenistuse jaoks ühe kantaadi pea igaks pühapäevaks. Peale selle pärineb tema sulest 44 passiooni, 78 eri teost „igaks juhuks“, 40 ooperit, ligi 700 orkestrisüiti, hulk kammer- ja sooloteeseid. Kõigest sellest rikkusest esitatakse tänini murdosakesi, kuid huvi Telemanni loomingu vastu on viimasel aastakümnel tõusnud; Telemannikeskuseks on saanud väike Saksa linn Magdeburg, kus tegutseb G.Ph. Telemanni Selts.

Kui rääkida maailmamuusika geeniustest, siis siin on

vaieldamatult viljakaim MOZART. Tema teoste arv ulatub üle 1000, ja inimene, kes esimesena need süstematiseeris ja Mozarti oopuste kataloogi koostas — L. Köchel — just sellega läkski ajalukku. On huvitav, et sellest suurest hulgast teostest publitseeriti helilooja eluajal vaid 70. Muide, Mozart oli rekordiomanik ka kirjutamise kiiruses. Ooperi „La clemenza di Tito“ kirjutas ta 18 päevaga (paar päeva rohkem kulutas Rossini oma „Sevilla habemeajajale“), aga kolm oma kõige kuulsamat sümfooniat — 39., 40. („Jupiter“) ja 41. kirjutas Mozart 1788. aastal 42 päevaga... „Don Giovanni“ avamängule kulud vaid mõned tunnid esietenduse-eelsel ööl ja hommikul...

Sümfooniade loojana polnud Mozart siiski mitte kõige viljakam. Tema ajastul õnnestus nii mõnelgi kirjutada neid kümnete kaupa, tõsi küll, ilma sellise eduta. Siin edestas Mozartit vaieldamatult HAYDN, kelle viimane sümfoonia kannab järjekorranumbrit 104. Kuid ka see pole veel rekord: rekordiomanikuks sai praeguseks täielikult unustatud saksa helilooja Johann Melchior Molter (1695—1765); kuigi tema sümfooniateid ei saa lugeda tol ajal alles arenema hakkava žanri „täismetraažilisteks“ esindajateks.

Novembrikuu jooksul saab veel tellida „Muusikalehte“: 1994. a. terveks aastaks 18 EEK, pooleks aastaks 9.50 EEK, kvartaliks 5 EEK.

TULEB ODAVAM KUI ÜSIKMUÜGILT OSTA. Kuna sel aastal mõned tellijad kõiki numbreid kätte ei saanud, VAHETAB TOIMETUS EKSPEDIERIMISORGANISATSIOONI.

Peatoimetaja: Mart Vainu

Muusikaleht

Sisutoimetajad:

Aime Kons ja Sirje Kuusk
Lõuna-Eesti korrespondent:
Marina Tamme
Masinakiri: Magda Meltser
„Kiir“, tell. 1231.

Väljaandjad: AS „BALBI“
ning EV Kultuuri- ja
Haridusministeerium
Tallinn 34(EE0034) pk. 996.
Teisipäeval ja neljapäeval
14.30—16.00 tel. 52 51 24

Reumatupala

dia 1250